

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՊԱՏՏՕՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԳՈՒԹԻՒՆՔ

Ազգային Պատրիարքարանի

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՅՈՒՄ 1884 ԱՄԻՆ

հունիս 1884 թվ

ՆԻՍՏ Դ

8 ՅՈՒՆԻՍ 1884

հունիս 1884

Կ. ՊՕԼԵՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Կ. ՍԱՐԵԱՆ

1884

1884

ԳԻՒԱՆՔ ԸՁԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ՄԱՅՐ ԳԻՒԱՆ

Տիգրան	Էֆէնտի	Եւսուփեան	Ա. Արեւադէր
Քրիստոստուր	»	Ղազարոսեան	Բ. »
Յովհաննէս	»	Թորոսեան	Գ. »
Յովհաննէս	»	Արշակունի	Ա. Արեւադէր
Յակոբ	»	Պօշակեան	Բ. »

Ձեռնաստութեան Դիւան

Մատթէոս Եսկ. Իզմիրեան Արեւադէր
 Գարեգին Վրդ. Թաթարեան
 Մարկոս Էֆէնտի Աղաբէգեանց

Դաստիարակութեան Դիւան

Ռէթէոս Էֆ. Պերպէրեան Արեւադէր
 Գէորգ » Ապուռլահ
 Միքայէլ » Մամիկոնեան

Կարուածոց Դիւան

Քրիստոս. Էֆ. Ղազարոսեան Արեւադէր
 Յակոբ » Եէմէնիճեան
 Պօղոս » Թորգոմեան

Համարախորութեան Դիւան

Կարապետ Էֆ. Սըլվանեան Արեւադէր
 Մկրտիչ » Ճանքմեան
 Գառնիկ » Յովակիմեան

Յարաբերութեան Դիւան

Յովհաննէս Էֆ. Թորոսեան Արեւադէր
 Ռուբէն » Պուլկուրեան
 Վիշէն » Օրմանեան

Իրաստութեան Դիւան

Յովհաննէս ԲՆԵ. Մկրեան
 Յակոբ Էֆէնտի Արշակ
 Գարրիէլ » Կորատունիկեան

Նախաճեռնութեան Դիւան

Մինաս Էֆէնտի Ջերաղ Արեւադէր
 Յովհաննէս » Արշակունի
 Նշան » Պօյաճեան

Խմբագրութեան Դիւան

Հարարձում Էֆէնտի Ալաճաճեան
 Յակոբ » Գուրգէն
 Մկրտիչ » Մէղպուրեան

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Ժ Ո Ղ Ո Վ

ԲԱՅՈՒՄ 1884 ԱՄՆՆ

Ն Ի Ս Տ Գ.

8 ՅՈՒՆԻՍ 1884.

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոս Նար-Պէյ (Ա.՜-՜-՜)

ԱՏՆՆԱՊԵՏ. — Տիրբան Էփէնտի ԵՆԱՆՔԵԱՆ

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Ե Ր Ե Ս Փ Ո Ւ Ա Ն Բ

ԿԵՐԻՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆԲ

ՆՆՆՆՆՆՆՆՆՆ

Ա. Վ. Իճակ

- 1 Ումէօն Եպս. Սէֆէրեան
- 2 Կարապետ Վ. Բաղրատունի Բ
- 3 Վահան Վրդ. Տ. Մինասեան
- 4 Կարապետ Քահ. Սէթեան Բ Պ

Բ. Վ. Իճակ

- 5 Խորէն Արքեպ. Նար-Պէյ
- 6 Մատթէոս Եպս. Իզմիրլեան Բ 2
- 7 Յովհաննէս Քահ. Մկրեան Բ 2
- 8 Գրիգոր » Աճէմեան

Գ. Վ. Իճակ

- 9 Յակոբ Վ. Ա. Փափաղեան
- 10 Խորէն Քահ. Փէ՛լլի՛ւանեան
- 11 Ոսկի Քահ. Օնանեան
- 12

Դ. Վ. Իճակ

- 13 Եղիշ » Այվաղեան
- 14 Յովհաննէս Վ. Մըշարունի Բ
- 15 Սահակ Քահ. Տ. Սարգսեան Բ 4
- 16

Ե. Վ. Իճակ

- 17 Յովսէփ Վարդ. Այվաղեան
- 18 Գարեգին » Թաթարեան Բ
- 19 Սուքիաս Քահ. Ստեփանեան
- 20 Գարրիէլ » Խանճեան

- Բ Բացակայութիւն առաջին :
- 2 » երկրորդ :
- Պ » բանաւոր պատճառաւ :

ԿԵՐԱՐՆՆԵՐ

Ա. Վ. Իճակ

ԳՈՒՄ-ԳԱՐՈՒ, ԿԵՒԻԼ-ՓԱՂԱ. ԵՒ ԳՈՒՄ-ԳԱՐՈՒՐ ԴՈՒՐՈ

- 21 Գրիգոր Պէրպէրեան Բ
- 22 Կարապետ Աղարժանեան Բ 4
- 23 Բարթող Գիւրքճիպաշեան Բ 2
- 24 Գէորգ Ալատուլաշեան Բ
- 25 Յ. Մէրեմ-Գուլի Բ Պ
- 26 Տիրբան Լինքեարպէյ՛նտ. Բ Պ
- 27 Աւետիս Սուրէնեան Բ Պ
- 28 Տօթ. Յ. Թրեաղեան Բ 4
- 29 » Այվաղեան Բ Պ
- 30 Գէորգ Այվաղեան Բ Պ
- 31 Յակոբ Եճմէնիճեան Բ
- 32 Յակոբ Գուրգէն Բ
- 33 Խաչիկ Կամարական Բ
- 34 Միրբան Ինճեան Բ 4
- 35 Յովակիմ Անդրեասեան Բ
- 36 Մարտիրոս Էքեղեան Բ
- 37 Մանուէլ Պէլլիեան Բ

Բ. Վ. Իճակ
Պէլլիքալ

- 38 Բարսեղ Հայաճեան Բ 2
- 39 Յովհաննէս Քէրէստէճեան Բ
- 40 Մելքոն Պարոնիկեան Բ
- 41 Էկեմ-Գարու Բ Պ
- 42 Լեւոն Քարամաճեան Բ 2
- 43 Մարուպէ Յրէնիկեան Բ
- 44 Պողոս Էնքեղեան Բ
- 45 Յակոբ Պօշնակեան Բ

ԻՆԿԻՒՄԱՐ Ս. ԽԱԸ
45 Սիմէօն Յէլլիկեան Բ
46 Գարրիէլ Նորասունիկեան Բ

- 47 Գասպար Գասպարեան Բ 2
- 48

ԻՆԿԻՒՄԱՐ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

- 49 Միրբան Պահճէգախուլ. Բ 4
- 50 Պօղոս Թորգոմեան Բ 2
- 51 Տրդատ Փափաղեան Բ
- 52 Յակոբ Հաճեան Բ

Գ. Վ. Իճակ
ԳԱՍՐԱՄ-ԲԱՂԱ

- 53 Գասպար Չերազ Բ 4
- ԲԵՐԱ
- 54 Գրիգոր Ուլիմի՛յէճեան Բ
- 55 Ղազար Հովուեան Բ
- 56 Յարութիւն Պէլլեան Բ
- 57 Նշան Պօյաճեան Բ
- 58 Վիլիս Օրմանեան Բ
- 59 Սինքերիմ Մանուկեան Բ 3
- 60 Համբարձում Մազպուլի. Բ
- 61 Մանուկ Ալանեան Բ Պ
- 62 Տիրբան Կիւմրիչեղեան Բ 4

ՄԻՋԱԳԻՂ

- 63 Տիրբան ԵՆԱՆՔԵԱՆ Բ
- 64 Մկրտիչ Գաղանճեան Բ
- 65 Մկրտիչ Հանրոմեան Բ
- 66 Պօղոս Շիճմանեան Բ
- 67

ՊԵՂՈՒՄ ԵՒ ՂԱՍԽԻՊ

- 68 Միլայէլ Մամիկոնեան Բ 2
- Դ. Վ. Իճակ
- ԳՈՒՐԿՈՒՆԱՆՈՒԳ ԵՒ ԻՃԱՊԻԷ
- 69 Մկրտիչ Մէղպուրեան Բ 2
- 70 Սիմօն Մազուտեան Բ 2

	Գատրգիւղ	ԳԱՆԱՌԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ	Մոռչ
71	Գանձիկ Յովակիմեան	Կարին	121 Ստեփան ֓ափաղեան
72	Կարապետ Հազարեան	101 Սերովբէ Ազնաւորեան	Տիվրիկ
	Նարլը-Գարու	Քեթթանես	122 Նշան Գարազաչ
73	Միհրան Տէջըմէճեան	102 Աւետիա Թընկրեան	Զէյրուն Է. Մարաչ
	Եհէի-Մանալի Սամարիոյ	Աղբիւնուպօլիս	123
74		103 Յակոբ Պարոնեան	Տրապիզօն
	Թօփ-Գալու	Նիկովիղիա	124 Յարութիւն Չէրքէզեան
75		104 Կարապետ Ս.Իւթիւճեան	Պաղտատ
	Էյուպ Ս. Եղիա Է. Ս.	Ակն	125 Կարապետ Ալթեան
	Աստուածամիկ	105 Յակոբ Գօրեան	Տիգրանակերտ
76		106 Կարապետ Երէջեան	126 Միհրան Չօպանեան
	Գուրու-Չէլմէ	Արաբկիր	Վան
77	Կարապետ Սրօճեան	107 Կարապետ Խաչիկեան	127 Մարկոս Աղաբէգեանց
	Հիսար Է. Պօլաձի-Գիւղ	Բաղէշ	Աղբամար
78		108	128
	Նար-Գիւղ Է. Սրէնիա	Պրոսպ	129 Հայկ Է. Այնթապ
79		109 Քրիստոստուր Ղազարոնեան	Սէբաստիա
	Պալատ	Եղովիս	130 Մկրտիչ Յ. Մէլիբեան
80	Մկրտիչ Կիւմրէշեան	110 Կարապետ Կիւրճեան	Ռուսնուգ
81	Ռեթէոս Քաղէոսեան	Ամասիա	131
82	Ներսէս Երէջեան	111 Համբարձօւմ Ալաճաճեան	Բաբերդ
	Քարակէօմրիկ	Բալու	132
83	Յովհաննէս Թորոսեան	112 Յովհաննէս Ազնաւորեան	Զմլկաձագ
84	Կարապետ Փանոսեան	Եղեսիա	133
	Ե. Վիճակ	113 Յակոբ Իւթիւճեան	Գաղատիա
	Սամարիա	Մանճըլլա	134
85	Յակոբ Արշակ	114	Աստանա
86	Սարգիս Աղաբէգեան	Հանքն	135 Մինաս Չերազ
87	Յովհաննէս Նուրեան	115	Սղերդ
88	Ռուբէն Կիւմրէշէրտեան	Երզնկա	136 Մատթէոս Ալէքսանեան
89	Գարեգլն Պաղտատեան	116 Ռեթէոս Պէրպէրեան	Եօզատ
90	Գրիգոր Ղազարոսեան	Թերիքտաղ	137
91		117 Տիգրան Գ. Սինանեան	Մարաբիա
92		Կեսարիա	138 Գէորգ Ղարղանեան
93		Խարբերդ	Իզմիր
94		119	139
	Խազգիւղ	Պալքրեսեր	Եզիպտոս
95	Յովհաննէս Արշակունի	120 Ստեփան Գօլօշեան	140 Աբրահամ Մուրատեան
96	Ռուբէն Պալկուրեան		
97	Մարգար Գուլաբօրդէն		
98	Յակոբ Խանտանեան		
99	Նիկողոս Թիւլպէճեան		
100			

Օ Ր Ե Կ Ե Ր Գ

Տեղեկագիրք Համարակալութեան Դիւանի Ի վերայ Աղշային Կեդր. Եւմտացոյցի .

Ընդ աստուեայ նախագահութեամբ Տէր Խորէն Արքեպիսկոպոսի Նար-Պէյ, Ա. Ատե- նապետ Տիգրան էֆէնտի Եուսուֆեան տտեանն բացաւ ժամը 7 1/2 ին, 'ի ներկայութեան 28 Երեսփոխանաց որոց թիւն 'ի վերջէ յանգեցաւ 50 ի :

ԱՍՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

1.

Վաւերացումն Ա. Բ. Ե. Գ. Յիստերու Ատենագրութեանց ,

ԱՍՏԵՆԱԿԵՏ ԷՖ. — Նախորդ շրջանի Ը. նստի տպագիր ատենագրութիւնն ժամանակին պրուեալ լինելով Երեսփոխանացդ, ներկայ շրջանի Երեք ատենագրութիւններէն առաջ նախ զայն ժողովոյդ վաւերացման կենթարկեմ :

20ՊԱՆԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Նախորդ շրջանէն մնացած տասնի չափ անտիպ ատենագրութիւնք կան, ուստի կ'առաջարկեմ որ անոնք ևս տպուին, և ամենքն մի անգամէն վաւերացնէ ժողովն :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Գ. ԷՖ. — Պատրաստներն վաւերացնեմ այժմ, և անտիպներն ալ իրենց կարգին կը վաւերացնեմ :

Երեսփոխան Համակերպիչով Չօպանեան էֆէնտի տաւարկութեան, ըստ պնմ կը յետաձգուի նախորդ շրջանի Ը. նստի ատենագրութեան վաւերացումը :

Հետեարար Ատենապետ Էֆէնտի ժողովոյ վաւերացման կենթարկէ ներկայ շրջանի Ա. նստի ատենագրութիւնն և կը հրաւիրէ զԵրեսփոխան յայտնել իւրեանց զիտողութիւններն, եթէ ունին :

20ՊԱՆԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Երես 10. Այնակ Բ. — Իմ խօսքս պիտի արձանագրուի սա պէս « Ատենապետ Էֆէնտի, դուք յայտարարեցէք « Թէ օրէնքի հակառակ պիտի վարուիք, և « մենք բռէ կուտանք » և ոչ թէ՛ « եթէ լը- « ուէի պիտի դնէք խնդիրն, նախ այդ բուէին « օրինաւորութիւնն բուէարկէք » :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Գ. ԷՖ. — (Իբր նախորդ Ատենապետ) Եթէ այդպէս խօսք մը ըսած ըլ-

լար Զօգրանեան էֆէնտի, բնական է որ ես
ևս սպաստաբան մը տուած պիտի ըլլայի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՃ. — Ատենազրութեանց վա-
ւերացման պահուն այդ տեսակ խնդիրներ յա-
րուցանել ներելի է :

ԱՏԵՆԱՊԻՐ ԷՃ. — Ինչպէս որ Մայր-
Դիանա խոստացած էր յառաջագոյն, ներկայ
չըջանի բոլոր նիտերու տպեալ տաճնազրու-
թիւններն կրցաւ հասցնել. իրաւ է թէ մի քա-
նի տպագրական սխալներ սարգած են ասոնց
մէջ, բայց պէտք է յայտարարեմ թէ՛ վստա-
հութիւն ունենալով իմ ստորադասներուս վը-
րայ, տպագրական փորձերն ես չ'եմ մէջը
անցուցած, բայց կը յուսամ թէ ուրիշ անգամ
չ'են պատահիր այս տեսակ ջնջին սխալներ իսկ :
Ատենաբաններու կողմանէ ղիտողութիւն չե-
կած, սիրտք կը համարիմ ուղղել 'ի մէջ այ-
լոց 5րդ երես, նախագահական ճառին 16րդ
տողին մէջ « որ բաւականէն աւելի յապաղե-
ցաւ » ըստած է, պէտք է լինի « յաջողեցաւ » :
Չեռագրին մէջ ճիշդ էր, բայց սխալ տարուեր
է : Նոյնպէս Բ. Նիստ 19րդ էջին մէջ Պապօսեան
էֆէնտիի հրատարականին առթիւ փոխանակ
ըսելու 8 ի դէմ 14 բուէով, տարուած է 3ի դէմ
14 որ սխալ է, ինչպէս նաև Գ. նիստ. էջ
16 սխալակ 2րդ 12րդ տող. Ատենապետ էֆէն-
տիի խօսքի մէջ (30րդ) ը պիտի լինի (90րդ) :

ՄԵԼԻՔԵԱՆ Մ. ԷՃ. — Երես 8. Սիւնակ
Բ. — Իմ խօսքիս մէջ « տակաւին 3 ամսոյ կը
« կարօտի այս չըջանն աւարտելու համար »
խօսքն պէտք է լինի՝ « տակաւին 3 ամսոյ կը
« կարօտի իւր Սահմանադրական երկամսոյ
չըջանն լրացնելու համար » :

Ա. նստի ատենազրութեան վրայ ուրիշ
ղիտողութիւն ընող չլինելով, Ատենապետ է-
ֆէնտի բուէի կը ղնէ զայն, զոր ժողովն ուր
ՎԱԻԻԲԻ միաձայն հաւանութեամբ հանդերձ
եղած ղիտողութեամբ ք :

Ապա Ատենապետ էֆէնտի ժողովոյ վա-
ւերացման կ'ենթարկէ Բ. նստի ատենազրու-
թիւնն և կը հրաւիրէ ղերեսփոխանս յայանել
խրեանց ղիտողութիւնքն :

ՋԵՐԱՋ Մ. ԷՃ. — Նիստ Բ. երես 20 .
Ա. սիւնակ 29 րդ տող, ատենազրութեան մէջ
ըսուած էր թէ « Աղաբէզեան էֆէնտի կը վը-
« կայէ և այլն . . . » . ես նոյն օրն ըսի թէ
« ատենազրութիւնն կը վկայէ . . . » : Վարի
տողին մէջ « Ապրիլ 2 » ը պէտք է լինի « Ապ-
րիլ 1 » որ ժողովոյ զօմարման օրն էր : Նոյն
երես 36 րդ տողին մէջ ըսուած է « թէ և Փա-
փաղեան էֆէնտի հրատարական տուաւ » ես
ըսած եմ « թէ եւ Փափաղեան էֆէնտի և ա-
« պա ես հրատարական տուինք » :

ԱՐԵՆԱՊԻՐ ԷՃ. — Ինչպէս կը տեսնէք
Տեարք, Երեք բարտուղարք ասա կը յուշադը-
րեն ժողովոյս վիճարանութիւնքն, և ես յատ-
կապէս ճօք կ'անունում : Արդ այս չորս աղբիւր-
ներուն ևս ղիմելով, կը տեսնեմ որ Չերաղ
էֆէնտիի խօսքերն ճիշդ տպագրեալքն նման
արձանազրուած են, հետեւաբար իւր ցոյց տը-
ւած կէտերն իբր սրբազրութիւն միայն կըը-
նամ ընդունիլ և ո՛չ իբրև ուղղելի սխալ :

ՓՈՒՍԱՅԵԱՆ Ս. ԷՃ. — Եթէ Ատենազը-
պիր էֆէնտին յայտարարէր մեզ թէ երես-
փոխանաց բերնէն ելած բառերն ճիշդ ու ճիշդ
կ'արձանագրուին, կ'ընդունի իւր ղիտողու-
թիւնքն, բայց քանի որ մեր մէջ ստրազրու-
թիւն չ'կայ, ըսել է թէ երեսփոխանաց խօս-
քերն ճիշդ ու ճիշդ չ'են կարելի արձանագրել
միշտ, հետեւաբար սրբազրութեան հարկն ե-
րևան կուգայ և ղիտողութիւնք ներելի են :

ԱՂԱԲԵԶԵԱՆ Մ. ԷՃ. — Ես էլ մի քանի
անգամ ըրած ղիտողութիւններս դարձեալ կը
կրկնեմ, այն է թէ՛ իմ լեզուս պէտք չ'է
փոխուի ատենազրութեան մէջ : Կը պահան-
ջեմ որ ինչ ոճով ու բառերով որ ես կը խօ-

սիմ, նոյնութեամբ արձանագրուին անտիր . եթէ սխալ են, պատասխանատուութիւնն ինձ կը վերսրբերի :

Բ. նստի ատենագրութեան վրայ ուրիշ ղիտողութիւն ընող չլինելով, Ատենագրութեան Գ. ժողովոյ բուէին կենթարկէ զայն, որ կը ՎԱԽԵՐԷ Հանդերձ եղած ղիտողութեամբը :

Ապա Ատենագրութեան Գ. նստի ատենագրութեան վրայ :

ՓՊՓԱԶԵԱՆ Ա. ԷՅԺ. — Երես 50. Ա. սիւնակին սկիզբը, 5րդ տողէն սկսեալ պարբերութիւնն այժտք է ուղղուի սապէս « Եւ որ « պէս զի մի գուցէ այս անբաւական տեղեկա « գրին վրայ վիճարանութիւնք երկտրելով, վե « րըս փ վերայ վիրայ յաւելուք, և այս օր « ուան տրաքոյ նիստն ալ թիբրիմացութեան « արդիւնք համարելով անցնելու է. ուստի կա « ռաջարկեմ, և այն » : — Կսեւ 51 րդ եւ րեւը, Բ. սիւնակին մէջ ըստած է թէ « Դի « ւանին կողմանէ հետեւեալ բանաձեւը կա « ռաջարկուի » : Այս ծանօթութիւնն սխալ է, կը յիշէք որ այս բանաձեւն ո՛չ թէ Դիւանին, այլ իմ կողմէս ներկայացաւ, ուստի կը խնդրեմ որ ըստ այնմ ուղղուի :

ԱՍԵՆԱՊԵՏ ԷՅԺ. — Իրաւ է թէ 'ի սկզբան գրաւոր առաջարկութիւն մը ներխոյստոյ փափագեան էֆէնտի, սակայն Երեսփոխանք նոյն բանաձեւին վրայ զանաղոն բարեփոխութիւններ առաջարկելով, 'ի վերջոյ նոյն ինքն փափագեան էֆէնտի համաձայնեցաւ եղած բարեփոխութեանց հետեւապէս յիշեալ առաջարկըն դարբեցաւ այլ եւս այս կամ այն Երեսփոխանին առաջարկն ըլլալէ, և այն պատճառաւ Դիւանն ներկայացոյց որդեւալ բանաձեւն :

ԹՆՎՐԵԱՆ Ա. ԷՅԺ. — 52 րդ երեսին սկիզբն իմ խօսքս հարցական եղանակաւ արձանագրելու առած է, ըսած եմ « պէտք է որ ժամանակ « որոշուի, վասն զի կրնայ ըլլալ որ Մակար « Սրբազանին տեղեկագիրն յապաղի » : Երբ այս խօսքերն կըսէի, Նուրեան էֆէնտի ինձ դատնալով, խօսակցութեան ձեւով ըսաւ թէ՛ « խնդրեմ այդ տեսակ տղայական մտածում « ներ մի՛ ունենար » ըսոյց տաի անհատական ղիտողութիւն մ'էր զոր ատենագրութեան մէջ անցնելն անպատե՛հ կը նկատեմ :

ԱՍԵՆԱՊԵՏ ԷՅԺ. — Երեսփոխան մը մի միայն իւր խօսքերն ուղղելու իրաւունք ունի և ո՛չ թէ այլոց խօսքերն, եթէ անպատե՛հ կը համարուի այսինչ կամ այն ինչ խօսքին արձանագրութիւնը և հրատարակութիւնն, աւելի աղեկ է որ Երեսփոխանք առաջուց իրենց խօսքին տե՛րն ըլլալով, վերջէն այս տեսակ ղիտողութեանց տեղի չ'տան :

Զայս առելով Ատենագրութեան Գ. նստի ատենագրութիւնն զոր փողովն կը ՎԱԽԵՐԷ եղած ղիտողութեամբ հանդերձ :

ԳՈՒՐԳԷՆ Յ. ԷՅԺ. — Ես իմ մասին չնորհակալ եմ և գոհ որ Մայր-Դիւանն կը փութայնէ ներկայ չըջանի ատենագրութեանց տարագրութիւնն, բայց միանգամայն ուշադրութիւն կը հրաւիրեմ նախորդ չըջանի ատենագրութեանց վրայ օրոյց մէկ մասն ղիզուած կը մնան ց'արդ :

Յայտնի է թէ մենք իբր հրաժարեալ Դիւանն ո՛չ եւս իրաւունք ունինք անոնց տղազրութեանն հսկելու, մեր միակ օգարտքն է կարողալ, օրրագրել, ստորագրել զանոնք և տալ 'ի հրատարակութիւն : Արդ պէտք է գիտնալ թէ նախորդ չըջանէն ո՛չ թէ միայն անտալ, այլ և անպարտաւոր ատենագրութիւնք կան

տակաւին, որոց ստեղծագմանն համար կը խընդ-
րեմք որ Մայր-Գիւսանն աշտկցի մեզ և պէտք
եղած հրահանգն տայ աւ որ անկ է, ապա թէ
ոչ ես կը թողում անոնց պատասխանատու-
թիւնը :

ԱԶՎԱՅԵԱՆ Կ. ԷՖ. — Կրնայի ըմբռնել
որ տունագրութիւն մը անտիպ մնար, վասն
զի գրամի պակասութիւն կայ, սը մեր ամեն
գործոց զլխաստր արգելքներէն մին է, բայց
բնաւ չ'էի կրնար մտածել որ անցեալ շրջանի
ատենագրութիւն մը այսքան ատենէ 'ի վեր
խմբագրուած չ'լինի : Ուստի ես եւս այս պա-
րագային վրայ ուշադրութիւն հրաւիրելով, կը
զգուշացնեմ այս կարգի յարադրում մը :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Ամեն շրջանի ըս-
կիւրն, նորընտիր Գիւսանն ստեղծագրութեամբ
կը հասցնէ մի քանի նիտտութեաւ տտենագրու-
թիւնները, բայց վերջէն կը թողու : Մաղ-
թեմք որ մեր այժմեան Գիւսանն ևս այդ ըն-
թացքին չ'հետեւի :

ԱՏԵՆԱՐՊԻՐ ԷՖ. — Հոգ մի ընկք, Փա-
փագեանն էֆէնտի, փորձով պիտի տեսնէք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Կոպակովեմ նախորդ
Գիւսանի անդամներն թէ պէտք եղած նախա-
հոգ միջոցներն ձեռք պիտի առնուին՝ նախորդ
շրջանէն մնացեալ ատենագրութեանց հետզհե-
տէ տպագրման մասին ևս :

2.

Բացակայութիւնք

Երեսփոխաններէն՝

Տ. Կորսագևո Գ. յ.

Տիգրան

Ալիկան

Էֆէնտի

Սինանեան

անձնական տիրութեան պատճառաւ ժողովոյ
այս աւար նիստէն իրենց բացակայութիւնն
գրով հաղորդած լինելով Գիւսանին, Ատենա-
պետ էֆէնտի ժողովոյ հաւանութեամբ, իբր
օրինաւոր բացակայ արձանագրել կուտայ նոցա
անուանքը ներկայութեան տուժարին մէջ :

Այս Ատենապետ էֆէնտի կ'ընթեռնու
Թորգոմեան Պօղոս էֆէնտիի հետեւեալ բա-
ցակայութեան գիրն :

Վսեմաշուք Ատենապետ

Ազգ. ժողովոյ

Տէր

Իւսկ. ձեմարան վարժարանի Հո-
գարարութեան պաշտօնիս պատճառաւ
ուր այս շարթուան մէջ տարեկան քըն-
նութիւնը կը լինին իմ ներկայութիւնս
անհրաժեշտ լինելով ցաւ ի սիրտ կը
պարտաւորեմ այս օրուան տեղի ունե-
նալիք Ազգ. ժողովոյ գործակցութենէ
բացակայ մնալ :

Խնդրելով Վսեմաշուք Տէր ընդու-
նիլ իմ անկեղծ մեծարանաց հաւաս-
տին .

Մնամ խորին յարգանօք

Պ. Թորգոմեան

8 Յունիս 1884

Իւսկիւտար Նոր-թաղ

ՁԱՅՆԵՐ . — Օրինաւոր չէ՛ այդ պատճա-
ռն :

ՁԵՐԱՋ Մ. ԷՖ. — Թորգոմեան էֆէնտի
Համարակալութեան Գիւսանի կողմանէ տեղե-
կարէր կարգուած լինելով, սարտաւոր էր ներ-
կայ գտնուիլ այսօր :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Թէեւ օրէնքն բաց-
րոշ պատճառներ նշանակած է Երեսփոխանաց

բայակայալթեանն համար, սակայն բանի որ մեր գաշտօնակիցը իրը տեսուչ ձեմարանի վարժարանին հարցաբնութիւններն յառաջ կը բերեալ ժողովին վը մնայ որոշել թէ՛ որդեոր արժան է այս բացակայութիւնն օրինաւոր նըկատել կամ ոչ։

ՃԱՆՏՄԵԱՆ Մ. ԷՅ. — Օրինաց սոյն տըրամադրութիւնն շատ անգամ երեւոխոսանայ սուտ զրուցել տալու կը հարկադրէ, ուստի ես կարծեմ թէ՛ հարկ է նախ մեր ներքին կանոնադրի կէտերն բարեփոխել։

ԹՆԿՐԵԱՆ Ա. ԷՅ. — Այժմ օրէնքը զոր ծաղրենք, Ատենակետ էֆէնտի, և անյնխը մեր օրակարգին, երբ կարգը ներքին կանոնադրի սրբազրութեան զայ, յայնժամ մեզմէ իւրայանչիւրն կրնայ իւր զիտղութիւններն ընել։

Ձանազան նստարաններէ երեւոխոսանք սոյն միջադէպին փակումն պահանջելով, Ատենակետ էֆէնտի քուէի կը դնէ և ժողովն միւս ձայն հաւանութեամբ կորոշէ թէ՛ ըստ ներքին կանոնադրի, Թորգոմեան Պօղոս էֆէնտի յառաջ բերած պատճառն օրինական չ'կրնար նկատուիլ և հետեւաբար իրր պարզ բացակայ արձանագրել կուտայ նորա անունն 'ի տուժմարի ներկայութեան։

3.

Հրաժարագիր Տիգրան ԷՅ. Հիւնքեարպէյեանու եակի Բ. Ատենակայրութեկէ Ազգ. ժողովոյ։

Ատենակետ էֆէնտիի հրախրանօք Ատենադպիր էֆէնտի կ'ընվեոնու Հիւնքեարպէյեանեան էֆէնտիի հետեւել հրաժարագիրն։

Գերապատիւ Տէր,

Ընդունեցայ Ձեր Գերապատուութեան 12 ամսաթիւ նամակն։

Գիշ օրէն Պօլսէն հեռանալ ստիպուելով կը ցաւիմ որ չպիտի կրնամ ընդունիլ Մայր Դիւանի Բ. Ատենադըպրութեան բարձր պաշտօնն, զոր Ազգային պատկառելի ժողովն բարեհաճած է ինձ յանձնել և որոյ վասն շնորհակալիքս կը յայտնեմ խոնարհաբար։

Ուստի հրաժարեալանս մատուցանելով այդ պաշտօնէ իբր պարզ երեսփոխան՝ ընդերմ, Գերապատիւ Տէր, որ բարեհաճիր ընդունիլ ամենախորին յարգանացս անկեղծ հաւատին, որով մնում

Խոնարհ ծառայ

Տիգրան Հիւնքեարպէյեանեան

18 Մայիս 1884

Բէրա

ԳՈՒՐԳԵՆ Յ. ԷՅ. — Քանի որ Հիւնքեարպէյեանեան էֆէնտի պարզապէս ճամբորդութեան պատճառաւ կուզայ հրաժարիլ Ատենադպիր պաշտօնէն, կարծեմ թէ՛ այլ ևս տեղի չկայ միճարանութեան առարկայ ընելու իւր զայս հրաժարագիր։

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Արդէն Դիւանս ալ նոյն բանն պիտի յայտներ, և խօսք ուզող չկայ։ Ուստի ով որ կ'ընդունի Հիւնքեարպէյեանեան էֆէնտիի սոյն պարզ հրաժարականը, թող հաճի իւր ձեռնամխից հաւանութիւնն յայտնել։

Ժողովն միտձայնութեամբ կ'ընդունի Տիգրան էֆէնտիի Հիւնքեարպէյեանեանի Բ. Ատենակայրութեան հետեւած սոյն պարզ հրաժարականն, և ըստ ներքին կանոնադրի՝ Գ. Ատենադպիր Յակօր էֆէնտի Պօլսակեան կ'ընտրուի Բ. Ատենակայր։

ԶԵՐԱԶ Մ. ԷՅ. — Մեր ներքին կանոնադրի 111րդ յօդուածն կըսէ որ երբ Գիւանի անդամներէն միոյն աժողոժ պարտաւ մնայ, խընդիրն օրակարգն կանցնի և յաջորդ նստին կը կատարուի ընտրութիւնը :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՅ. — Կ'առաջարկեմ որ Գ. Ատենադպրէն անմիջապէս ետքն առուեալազոյն քուէ ստացող երեսփոխանն ընտրուի Գ. Ատենադպրի, վասնզի խնդիրն օրակարգը անցնելով թէ՛ ժամանակ կանցնի և թէ՛ քիչ մը դժուար կը լինի գտնել մէկը որ Գ. Ատենադպրութեան պաշտօնն ընդունի :

Ատենապետ էֆէնտի յայտարարելով թէ Չերաղ էֆէնտիի գիտողութիւնն օրինական է, ըստ այնմ՝ նշանակել կուտայ Գ. Ատենադպրի ընտրութիւնն յաջորդ նստի օրակարգին մէջ, յարելով միանգամայն թէ նոյն օրը կրնայ խընդիր լինիլ ընտրութեան եղանակը :

4.

Կազմութիւն Ատենապետաց Դիւանի .

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Թէ և ըստ օրինի ըրող Դիւանքներէ Դիւանք իւրեանց Ատենապետներն ընտրած ըլլալու էին այսօր, սակայն դժբաղդարար զօրսն միայն ընտրած են, որք են .

Զեռնհատութեան Դիւան — Իզմիրլեան Մատթէոս Եպիսկոպոս

Յարարերութեան Դիւան — Յովհաննէս էֆէնտի Թորոսեան

Նախածնունդութեան Դիւան — Մինաս էֆէնտի Չերազ

Կայրաւածոց Դիւան — Ղազարոսեան Գ. էֆէնտի :

Հետևաբար անկարելի եղաւ մեզ հրաւիրելով զանոնք, Ատենապետաց Դիւան կազմել, առ Սրբազան Նախագահն մատուցանելի ուղերձին սրատրաստութեանն համար, ուստի կը խնդրեմ միւս չորս Դիւաններէն որ ընդ փոյթ ընտրելով իրենց Ատենապետներն, անունն հաղորդեն Մայր-Դիւանին :

ՃԱՆԸՄԵԱՆ Մ. ԷՅ. — Իբր Համարակալութեան Դիւանի անդամ՝ ի Մատենադարան հրատիրած լինելով, ճիշդ որոշեալ ժամուն զըստ նուեցայ, բայց ընկերներէս ո՛չ զըբ գտայ և նամակ մը թողլով մեկնեցայ : Այժմ չ'եմ գիտեր թէ՛ ի՞նչ ընել հարկ է ընկերներս քուսմարելու և մեր Դիւանի Ատենապետն ընտրելու համար :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Գործնական ճանքան է Չեր ընկերներն տեսնելով, հետեմին համայայնիլ :

ՃԱՆԸՄԵԱՆ Մ. ԷՅ. — Այս պահուս լըսեցի որ Յովակիմեան Գառնիկ էֆէնտի մեր Դիւանին Ատենապետ առաջարկեք է Սըլվանեան Կարապետ էֆէնտին, ուստի ես եւս իմ քուէս նմա կուտամ և կը յայտարարեմ զայս պաշտօնապէս :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Ուրեմն Սըլվանեան Կարապետ էֆէնտի համարակալութեան Դիւանի Ատենապետ ընտրուած է, բայց օրինաց տրամադրութենէն շեղած չ'լինելու համար՝ խնդրեմ որ բոլոր հաղորդէք մեզ զայդ :

Ապա Ատենապետ էֆէնտի Թողովին կը հաղորդէ Մէջպուրեան Մկրտիչ էֆէնտիի հետեւեալ հրատարակիրն յանդամակցութենէ խմբադրութեան Դիւանի :

**Մեծապատիւ Ատենապետ Աղղային
Երեսփոխանական Ժողովոյ**

Տէ՛ր

Խմբագրութեան Դիւանի անդա-
մակցութեանս հրաւիրագիրն՝ որ Դիւա-
նէդ ուղղեալ է ինձ, ամոռոյս 19 թուով,
երէկ գիշեր ստացայ, և ահա կը փու-
թամ ներկայիս հրաժարագիրս մատու-
ցանել, առ Ձերդ Մեծապատուութիւն,
աղաչելով որ առանց կրկնել տալոյ հա-
ճիք ընդունիլ զայն:

Մնամ յարդանօք սիրոյ և մեծարանաց
Մ. Մեզպուրեան

Ժողովն առանց զիտոզութեան ձեռամբար.
ձով կԸՆԴՈՒՆԻ զայս հրաժարական:

ԳՈՒՐԳԵՆ Յ. ԷՖ. — Կը խնդրեմ, Ատե-
նապետ էֆէնտի, որ Դիւանութիւն մեր աշ-
խատութեանց, անուամբ որոշենք Մէզպուր-
եան էֆէնտի յաջորդն:

Երեսփոխանք կրկնելով Գուրգէն էֆէնտի
այն առաջարկն, Մայր-Դիւանի կողմանէ Մէզ-
պուրեան Մկրտիչ էֆ. ի յաջորդ կ'առաջար-
կուի, Ի թիւնեան Կարապետ էֆէնտի, իբր
անդամ Խմբագրութեան Դիւանի:

Ժողովն համակերպելով Դիւանի առաջար-
կութեան, միաձայն հաւանութեամբ սոյն ընտ-
րութիւնն կԸ ՎԱՆԵՐԻ:

5.

Հարցումն Կ. ԷՖ. Սրբաձեանի ի մասին Մեր-
եմ-Գուլի Յ. ԷՖ. ի երեսփոխանական խնդրոյն:

Ատենապետ էֆէնտի ժողովոյ կը հաղորդէ
Սրբաձեան Կարապետ էֆէնտի կողմանէ ներ-
կայացեալ հետեւեալ հարցոգիրն:

Կը փափաքիմ գիտնալ թէ ի՞նչ ե-
ղաւ Մերեմ-Գուլի էֆէնտի հրաժար-
ականի խնդիրը և կը խնդրեմ որ բա-
րեհաճի այս մասին տեղեկութիւն մը
տալ ժողովոյս:

Աղղային Երեսփոխան
Կ. Սրբաձեան

8 ՅՈՒՆԻՍ 1884

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Այս հարցումն բնա-
կանաբար Դիւանիս ուղղեալ է. այսօր բան մը
չ'եմ կարող ըսել և բացատրութիւն տալ,
վասն զի սրղի Դիւանս խնդիրն բննած չ'է,
բայց կը խոստանամ որ այս մասին հարկ եղած
բնութիւնն կատարելով, արդիւնքն հաղորդել
Ժողովոյդ յառաջիկային:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Ես կ'առաջար-
կեմ որ Մայր-Դիւանն ո՛չ թէ միայն Մերեմ-
Գուլի էֆէնտի, այլև ուրիշ մի քանի երեսփո-
խանաց հրաժարման խնդիրներն ևս սերտելով
տեղեկագիր մը բերէ մեզ:

ԳՈՒՐԳԵՆ Յ. ԷՖ. — Պէկեան էֆէնտի
Երեսփոխանութեան խնդիրն ո՞ր մասց, կը
խնդրեմ որ Մայր-Դիւանն այդ մասին ևս տե-
ղեկութիւն մը բերէ Ժողովոյս:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Մայր-Դիւանս կը
խոստանայ որ այդ աս կախ մնայած խնդիր-
ներն ուսումնասիրելով իւր տեղեկագիրն հա-
ղորդէ Ժողովոյ:

ՋԱՅՆԵՐ. — Եստ ըու, շնորհակալ եմ:

6.

Առաջարկութիւն ՚ի դիմաց զորն երես-
փոխանաց ժողովոյ գումարման ժամերու փո-
փոխութեան մասին:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Չորս երեսփոխանաց
ստորագրութեամբ հետեւեալ առաջարկն ներ-

կայացուած է Վրասնիս զոր կը փութամ հա-
զորդէլ ժողովոյդ :

Վսեմապատու Տէր Ատենապետ
Ազգային—Ժողովոյ

Ներկայ ամարնային եղանակին մէջ
կ'առաջարկեմ որ Ազգային—Ժողովոյ նիս-
տերն փոխանակ ժամ 7 ին՝ գումարի 2
ին և փակուի 5 ին : — Մեր ներքին կա-
նոնադրի յաւելուածական տրամադրու-
թիւնը արգէն համաձայն են այս առա-
ջարկութեան :

Ազգային Երեսօխման
Մ. Չօպանեան

8 Յունիս 1884

Սոյն առաջարկութեան ստիպողու-
թիւն տալով կը խնդրեմք որ յառաջի-
կայ նիստէն զօրծաղրութեան դրուի :

Յ. Պեկեան

Կ. Սըվաճեան

Յովնանես Թորոսեան

(Յե՛ր ընդհանրա՛մ)

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՅ. — Ազգային ժո-
ղովոյ նիստերն ասկից առաջ ևս առաւօտներն
տեղի կ'ունենար, հետեւաբար իրրև օրինա-
ւոր առաջարկ մը ես ևս կ'ընդունիմ այդ :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՅ. — Ես փոփոխութեան
սկզբան հսկառակ եմ :

Ուրիշ խօսք ուղղ չ'իմեցով, Ատենապետ
էֆէնտի բուէի կը զնէ վերոյիշեալ առաջարկն
զոր ժողովն կ'ընդունի 1 ի ղէմ միաձայն հաւա-
նութեամբ :

Հետեւաբար կ'որոշէ յետ այսու Ազգ.
Ժողովոյ նիստերը գումարել առաւօտեան ժամ
2 ին և փակել 5 ին :

Օ Ր Ա. Կ Ա Ր Գ

Տեղեկագիրք Համարակալութեան Դիւանի
'ի վերայ կեդր. Եմտացոյցի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Ատենական զօրծա-
ղրութիւնը աւարտած լինելով, այժմ սխտի
անցնիմք մեր Օտկարդի միակ խնդրոյն որ է՝
« Տեղեկագիրք Համարակալութեան Դիւանի 'ի
վերայ կեդրամական Եմտացոյցի » : Ուստի ե-
րեսօխմանը թեր օւ ղէմ կրնան խօսք առ-
նուէ :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՅ. — Համարակալու-
թեան Վրասն թէև իր տեղեկագիրն բերած
է, բայց տեղեկարկն՝ Թորոսեան Պողոս էֆ.
ինչպէս գիտէք, բացակայ է, որո՞ւ պէտք է
ուղղեմք մեր դիտողութիւններն և այդ տեղե-
կագրոյն վրայ հարկ եղած բացատրութիւննե-
րն օ՛ւսկից սխտի առնուք : Օրէնքը կը պո-
հանջէ որ Վրասնի մը կողմանէ տեղեկագիր մը
ներկայացուած պահուն, նոյն Վրասնի Ատե-
նապետը և կամ Տեղեկարկը ներկայ գտնուին:
Չեմ ըսեր թէ այն պատճառաւ ժողովն զազ-
րեցնեմք, այլ միայն ցու կը յայտնեմ որ պա-
տան ստացող երեսօխման մը ներկայ չ'ըրա-
նուիր պայման կարևոր խնդիր մը յուզուած
պահուն :

ՉԵՐԱԶ Մ. ԷՅ. — (Բեմն էլնելով) Հա-
մարակալութեան Վրասնի կողմէն մեզ ներ-
կայացեալ երկու տեղեկագիրք կը յուզեն
բազմաթիւ խնդիրներ, զորս խզճամբ երես-
փոխան մը պարտաւոր է քննութեան առնուլ
Քաղաքական ժողովոյ պաշտօնագրերուն և
Տնտեսական խորհրդոց Եմտացոյցներուն
հետ :

Առաջին տեղեկագրի ԴՐՈ. էջը կը
պարունակէ Քաղաքական ժողովոյ սա առա-
ջարկը. « Չեր Ազգային Վարչութիւնն. . .
կ'առաջարկէ պատկառելի ժողովոյդ ըստ Սան-

մանագրութեան՝ աղգային անհատից պարտուց և խրաւանց դրապիս գործադրութեան վճիռն արձակել, որով մինչև աստիճան մը հաթութից գանձումը ապահովուի, և այս վստահութեամբ կարելի լինի ելմտացոյց մը սահմանել : » Կը խոստովանիմ թէ՛ ֆաղաքական ժողովոյ չափ լաւատես չ'եմ, հաւատալու համար թէ այդպիսի վճիռ մը պիտի բաւէ՞ Պատրիարքարանի ելմտական կացութիւնը բարւոքելու համար. վճիռ արձակելը դիւրին է, զայն գործադրելն է դժուար : Նոյն ժողովը որ մ'ալ եկաւ և առաջնորդութենէ խոյս տուող եկեղեցականները բռնի գաւառները յղելու վճիռ խնդրեց մենէ. երեսփոխանք պատասխանեցին թէ այդ արտօնութիւնը տրուած է արդէն, այլ Վարչութիւնը չըկրցու եկեղեցական մը շարժել իւր տեղէն :

Համարակալութեան Գիււանը նոյն տեղեկագրի 20 ռէ էջին մէջ կը պահանջէ որ Ազգ. ժողովը 'ի պատասխանատուութիւն հրաւիրէ 1878-80 ամի ֆաղաքական ժողովը, սահմանեալ ելմտացոյցին դէմ մեղանշելուն համար, կամ տժգոհութեան քուէով մը փակէ խնդիրը. նոյնը կ'առաջարկէ 1880-82 ամի վարչական խորհրդոյ նկատմամբ, սահմանեալ ելմտացոյցին և իւր պաշտօնական յայտարարութեան դէմ մեղանշելուն համար : Համամտելով այս երկու առաջարկներուն, արդար կը դատեմ որ Վարչութեան միջոցաւ բացադրութիւն խնդրուի յիշեալ մարմիններէն, որք, եթէ չը կարենան իրենց ընթացքն արդարացնել, արժանի են ստանալ ո՛չ միայն դժգոհութեան քուէ, այլ, ըստ ինձ, վճիռ մ'ալ որ իրենց անդամք այսուհետեւ չը կարենան անդամակցիլ ո՛չ ֆաղաքական ժողովոյ եւ ո՛չ Վարչական Խորհրդոյ : Համարակալութեան Գիււանը կը թուի մտնալ թէ անհրաժեշտ է զեղծ պաշտօնատարներն հեռացնել աղգային պաշտօններէ, զեղծումն ըստ կարի արմատախիլ ընելու համար :

Համամիտ եմ Համարակալութեան Գիււա.

նի երբ իւր տեղեկագրի 21 ռէ էջին մէջ Ազգային ժողովէն կը խնդրէ յանձնարարել ֆաղ. ժողովոյ որ. աւանդից անտուկին հաշիւը տայ եւ հին պահանջից եւ պարտուց ցանկը ներկայէ, պատրաստելի ելմտացոյցը 1884-85ի համար սահմանել, ինչպէս որ Տնտեսական Խորհուրդն ըրաւ արդէն, եւ ֆաղ. ժողովէն պահանջել մուգաթայի եւ քանցելիքի մնացորդաց հաշիւը : Այլ երբ կը պահանջէ ստիպողութիւն տալ տրոց կանոնագրին գործադրութեան կ'ուղեմ պահ մը կանկ առնուլ եւ մը տաճել :

Եթէ Համարակալութեան Գիււանի կարծածին չափ շահաւոր եւ գործադրելի լինէր 1879ի Տրոց կանոնագիրն, թաղական խորհուրդք պիտի փութային գործի ձեռնարկել : Բերայի թաղական Խորհուրդին անդամ եղած պահուս դիտած եմ թէ սովորական տուրքերն իսկ մեծ դժուարութեամբ կ'առնուին ժողովուրդէն, ո՛ւր մնաց յաւելեալ տուրքեր : Մեր դատարարակութիւնն ա՛յնքան անհոգի դարձած է որ աղգայինք կը ցրտանան երբ Հայ լինելը սուղի նստի : Երբ Երուսաղիմայ տարտուց բարձման խնդիրը վերջին անգամ ծագեցաւ այս ժողովոյ մէջ, Տրոց կանոնագրի կուսակիցք պնդեցին թէ գաւառացիներէն շատեր անկարող են տարին 3 դրշ. վճարել և պահանջեցին որ այդպիսիք 1 դրշ. տան. արդ 3 դրշ. չը վճարող բարեպաշտ գաւառացիին ինչպէ՞ս պիտի հաճի կեղրոնին մէջ 20 դրշ. տալ, զի այդ կանոնագիրը 20 դուրուշ տուրք կը դնէ բեռնակրին վրայ : Քանի՛ քիչեր սիտի յօժարին տարեկան 40—100 դրշ. վճարել ըստ կանոնագրին, մինչև իսկ երբ հաւատան թէ այդ գումարներ օգտակար պիտի լինին աղղին, զի Տեղեկագրին հեղինակները կը սխալին կարծելով թէ այդ հաւատարի պակասութիւնն է որ կը դրդէ տուրք չը վճարելինչ որ կը սլակսի ժողովրդեան մէկ կարևոր մասին, պարտաճանաչութեան զղացումն է այն : Համարակալութեան Գիււանն իւր ուշխատութեան այս մասին մէջ դեղեցիկ երաղներէ

յափտակուած կը թոյն և կը չափը կանոն և թուական, և իւր խանդն աւելի կը վառի յիւլելով թէ Սահմանադրութեան նոր ծնած պահուն 150,000 զրուչի մտ զուժար մը գանձուած է տեղացի ընտրողներէն : այլ կը մտնայ թէ Սահմանադրութեան ծնունդը արտասովոր ցնցում մը տուած էր ժողովուրդին և թէ ազգերու կենսոց մէջ հաղուաղ էպ են այդպիսի մեծազորք թուականներ : Սահմանադրութեան հաստատմանէն յետոյ ալ պատահեցան յուղիչ խնդիրներ, որոց համար ազգը մեծ գուժարներ նուիրեց : այլ այսպիսի բացառիկ իրողութեանց վրայ պէտք է հիմնուել երբ կոչուինք քննել մեր սովորական հասութից խնդիրն : Ուստի առանց հասուն քննութեան չ'եմ կարող ընդունիլ Համարակալութեան Գիւանի առաջարկն, եւ օգտակար կը դատեմ որ Ազգային տրոյ խնդիրն յատկապէս Սրակարգն անցնի, ժողովոյ նոր տարրերուն քննութեանն ալ ենթարկելու համար :

Համամիտ եմ Գիւանի յաջորդ առաջարկին, որէ՛ յանձնարարել Արչութեան որ անուղղակի տրոց կանոնադիրը պատրաստէ : Այլ համամիտ չ'եմ իրեն երբ կը խնդրէ ժողովէս յանձնարարել Արչութեան որ տրոց հաւաքմոն պաշտօնն այնփոյթ թաղական խորհուրդներն առնուելով յանձնէ քահանայից, կէս մասն իրենց ապրուստին յատկացնելով : Համարակալութեան Գիւանը ըստական միամիտ պէտք է լինի հաւատարու համար թէ այսպիսի սպառնալից անօրինութիւն մը կրնայ սուստ հասոյթ բերել : Թաղական Խորհրոցոց անդամք ընդհանրապէս իրենց թաղին մէջ մեծ ազդեցութիւն ունին եւ ժողովուրդի զանազան դասերուն հետ նիւթական կամ բարոյական անձուկ կապեր, զի դժբախտաբար շահուց համըթացութիւն մ'է որ կը կառավարէ զաշխարհ եւ դեռ հետի է այն թուական ուր անխառն ազգասիրութիւն մը պիտի վարէ ամեն բան, արդ, երբ ընկեալութեան մէջ ներդրածական դեր մը կատարող աշխար-

հականք չը յաջողին տուրք հաւաքել թաղեցիներէն, ի նշտէս պիտի կարենան յաջողիլ մեր քահանայք որք ասիկար են :

(Չանաղան նստարաններէ Երեսփոխանք զրոտորութիւն կընեն ապիկար բանին դէմ)

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՅ. — (Ընդմիջելով զԱտենարանն) կը հրախրեմ Ատենարան էֆէնտին որ ճշդէ ապիկար բաժին նշանակութիւնը :

ԶԵՐԱԶ Մ. ԷՅ. Անկարող ըսել կուզեմ, Ատենապետ էֆէնտի, (Շարունակելով) եւ միթէ ասոր փորձը տեղի չունեցա՞ւ երկու տարի յառաջ, երբ Երուսաղէմի պարտուց բարձման համար տարեկան 3 զուրուչ նպատի հաւաքուած քահանայից յանձնուեցաւ : Ի՞նչ կրցան ընել. — Ոչինչ : Նոյն տեղի պիտի ունենայ եւ աւելի իրաւամբ, եթէ առաջարկուած ապարգիւն սպառնալիքը կատարուի : Ուստի արժան է որ գէթ անգամ մ'ալ քննութեան առնուի այս խնդիրն, իբր յարակից Ազգային տրոց խնդրոյն, զոր առաջարկեցի Օրակարգն անցնել :

Համարակալութեան Գիւանի յաջորդ առաջարկն է 1883 Մայիս 1 էն գործադրել տրոց կանոնադիրն : Աւելորդ է բացազդել թէ այս ալ յարակից է Ազգային տրոց խնդրոյն, զոր առաջարկեցի Սրակարգն անցնել :

Նոյն տեղեկագրի 22 րէ 22ը կ'առաջարկէ քննել Պատրիարքարանի պաշտօնէից արժանեաց եւ հանգստեան թոյակի խնդիրն, նաեւ դատարարականութեան եւ զաւառական այցելութեանց եւ հոլութեանց վճարման խնդիրն : Առաջին մասը կ'ընդունիմ յօժարակամ, եւ այնքան աւելի ուրախութեամբ որքան որ տխրութեամբ դիտեցի թէ միեւնոյն Գիւանը միեւնոյն պաշտօնէից նկատմամբ տարբերող կը տածէ իւր երկրորդ տեղեկագրին մէջ, « Պատրիարքարանի մէջ նստող եւ գործող պաշտօնէից » աշխատանքը « երրորդական »

չորրորդական պիտոյք » անուանելով և յայտարարելով թէ « գաւառաց պիտոյքը Պատրիարքարանի մէջ նստող եւ թաղարի ու կոնդակ գործ պաշտօնէից միջոցաւ միայն » չը կրնար հագագուել, մինչ ձեռի համար գրուած այս միայն բառին տակ հազիւ կը սքողուի այն արհամարանքը զոր Համարակալութեան Գիւանի անդամը կ'ըզան Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան նկատմամբ : Արդեօք Պատրիարքարանի մէջ նստե՞լն է այդ պաշտօնէից յանձանքը, ի՞նչ, կ'ուզէիք որ պարէր՞ն իրենց գրասենեակներուն մէջ : Եթէ Պատրիարքարանն անկարող է հողաւ գաւառաց պիտոյքը, ինչ՞ե համար գաւառացիք անոր կը դիմեն անդադար : Ես իբր պաշտօնակց ծառայած եմ Պատրիարքարանի մէջ, եւ փորձառութեամբ դիմեմ թէ Պատրիարքարանի աշխատութեան, ամենամեծ մասը գաւառաց եւ գաւառացւոց նուիրուած է : Տեղեկագրին այս հատուածը ճարտարութեամբ կը հասկցնէ ուշիմ ընթերցողին թէ Պատրիարքարանը շատ օջտակար հաստատութիւն մը չ'է, բանի որ քաղաքներէն ստեղծ անլսելի կը մնան, այնպէս որ եթէ այս սկզբունքը խիստ տրամաբանութեամբ մինչեւ իւր վերջին եզրակացութեանը տարուի, պիտի ձետուի թէ պէտք է ջնջել Պատրիարքարանը նիւթապէս ալ, ինչպէս որ տարիներէ ՚ի վեր կը փորձուի ամենակերպ անուանարկութիւններով ջնջել զայն բարոյապէս : Ի՞նչ է այս հայածանքը, ի՞նչ կը նշանակեն այս կատարի յարձակումները Պատրիարքարանի դէմ միթէ հակադասին կամ օտարազդի հինարկութիւն մ'է այն . ո՞չ ապաքէն Հայոց ազգին Պատրիարքարանն է, ուր բազմող Բարձրատիճան Եկեղեցական հասարակաց հայրն է եւ աշխատող կրօնական ու աշխարհական անձեքք մըր հարստութեան եղարյներն են . ո՞չ ապաքէն Սահմանադրական Վարչութեան մը կեդրոնն է, որ կոչուած է ամենօրեայ ծառայութիւններ մատուցանել մեր դժբախդ ազգին : Երբ տառապեալ գաւառացին հարստահարութեան, ժանտախտի, երկրաշարժի, հըր-

դեհի, սովի եւ ուրիշ ո՞ եւ է ճգնաժամի պատահի, իւր առաջին մտածումը կը լինի հեռագիր եւ խնդրագիր տեղացուներ ՚ի Պատրիարքարան, որոյ մեծ եւ փոքր պաշտօնակցը կը փութան գրել, խօսիլ, գործել, արկտը գարմանելու համար : Ամեն անգամ որ մեր հեռաւոր եւ մօտաւոր եղբայրը զլուխը նեղը զոյ, ամեն անգամ որ նոյն իսկ Մարաքաղաքիս մէջ վիշտ մը ծաղիլ, ամեն անգամ որ մինչեւ իսկ մեր օտարաբնակ եւ օտարազգատակ ազգակցաց փորձանք մը պատահի, ո՞վ է որ պաշտպան կը կանգնի . — Այդ այնքան քննադատուած եւ պատարակուած Պատրիարքարանն : Միայն Պատրիարքական Ելխանութիւն մ'ունինք կանդուն մնացած, եւ զա՞յն ալ կուզեն լսողել : Պատրիարքարանը գաւառացոց յուսոյ խարխիսն է, եւ կ'ուզեն ջանջախնել զայն յանուն գաւառական շահուց : Նա միութեան կապ է մեր ցիր ու ցան ազգայնոց միջեւ, եւ վիտիանակ ամբասնդելու, կը վորձեն քայքայել զայն : Համարակալութեան Գիւանը կը հռչակէ թէ Պատրիարքարանի պաշտօնէութիւնը չորրորդական է, իսկ դատարակութիւն եւ գաւառական հովութիւնք առաջին . սակայն այդ հովութեան Պատրիարքարանի ազդեցութեամբ կը զորանան գաւառաց մէջ, եւ երբ Առաջնորդ մը վտանգի մը պատահի, Պատրիարքարանէն կ'ակնարկէ իւր փրկութիւն, գիւղացին, որոյ ցորենի դէղը յուղիահարի մը հրձկութեան զո՞ կ'երթայ, այս վնասին անմիջական դարմանը կը մտածէ քան թէ կրթական յայտնադրին բարեփոխումը, զի նախ հաց եւ սպա գիրք. երբ կրթական գործին դէմ խոչնդոտ յարուցուի, դարձեալ Պատրիարքարանին է որ կը դիմուի, մենք, որ 1880 էն ՚ի վեր գործն զեր մը կը կատարենք գաւառաց մէջ կրթութիւն ծառայող Ընկերութեանց մէջ, ահա կը վկայենք թէ, ամեն անգամ որ մեր Ընկերութիւնը փորձանքի մը պատահած են, Պատրիարքարանի դիմած ենք եւ պաշտպանութիւն գտած . չա՞տ վարդապետներ եւ վարժապետներ պի-

տի սասանէին, եթէ Պատրիարքարանն իրենց ճակատագրին թողուր զանոնք :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Մ. ԷՖ. — (Ընդմիջելով) Ներկայացեալ տեղեկագրին մէջ միայն բառ մը կայ զոր Առնեաբան է ֆէլետին կը մտնայ յիշելու :

ԶԵՐԱԶ Մ. ԷՖ. — (Պատասխանելով) Այդ միայն բառը արդարացման բայ դուռ մը ձգելու համար զիտմամբ զրուած է : (Շարունակելով) Երկրորդ մասը, այն է դատարարական և զաւտական այցելութեանց և հովուութեանց վճարման խնդիրը, ում նոր էրմոսացոյցը նուիրած է 45,000 զրշ.ի դժուարագոնմէլի գումար մը, երմոսական արդի կացութեան մէջ զրեթէ անիրանտի է դժբախտարար . և այս այնքան ճշմարտ է որ Համարակալութեան Դիւանն իսկ հարկ տեսեր է արտասովոր զորման մ'առաջարկելու, այն է պաշտօնէկց ամսականաց վրայ 20 0/0 զեղջ մ'ընել և զայն յատկացնել դատարարակալութեան ծախուց : Այլ ևս աննայն զորութեամբ կը մերժեմ այսպիսի զեղջ մը, որ կը տարածուի Պատրիարքէն սխեալ մինչեւ յ'ետին պաշտօնէին վրայ : Երբ Պատրիարք կ'ըսեմ մի կայծէր ինչ կը խօսիմ 'ի սրաշարձութիւն Ներսէս Սրբազանի . նա ոչ եւս է Պատրիարք, այլ Կաթողիկոս աննայն Հայոց . ևս արագաց Պատրիարքին է որ կ'անխորհեմ, որոյ անձը զեռ անձանթ է ամենուս : Այսպիսի զեղջ մը կրսեմ, անդառնաճ է Պատրիարքի մ'արդէն անբուական ամսականին նկատմամբ . այլ Պատրիարքէն ասելի Պատրիարքարանի վարր պաշտօնէկց վրայ է որ կարեկցութիւնս կը շարժի, այն պաշտօնէկց որբ երկար ամբեր 'ի վեր ազգին կը ծառայեն, հազիւ իրենց օրու պահիր հայթայթելով : Մեծ անուետագէտ մը, Մօլիմտի, կը զրէ թէ « Տեսեազիտութիւնը հաշտ է բարոյականի հետ » . արդ . ո՞ր բուրջական, ո՞ր խիղճ կը ներքէ 20 0/0 զեղջի մը

դատարարութեւ այնպիսի պաշտօնէկցներ որոյ ոմամբ, 150 զրշ.ի ամսական մ'առնենալով, չոր հոցով կ'ապրին արդէն մեր բարձրագոյն պաշտօնական սեմին վրայ : Ինչ կրնայ լինել այդպիսի անգթութեան մ'արդիւնքը, եթէ ոչ ստիպել պաշտօնէայն որ սովամոճ լինի կամ անհաստատարին կը խտտովանիմ թէ Համարարակալութեան Դիւանի կրքասեր և զաւտասեր անդամներէն չ'ի սորտեր սցտիսի անխղճութիւն մը . և միթէ այսպիսի զեղջով է որ պիտի յաճողինք մըւամ տալ զստտարակալութեան սրբաշուն գործին : Ոչ, ո՞չ . լուսազայն է որ Պատրիարքարանի հասցիքն ամենցնելու միջոցներուն վրայ խորհրդակցինք ենք, և միայն այն ստեն դատարարակալութեան համար նոր ծախուց դուռ բանանք երբ դժուարագոնմէլի նշանակուած հառթք իրականի միտուին մեր ջանքով : Աստի, արդէն առաջարկած լինելով Սրբիարգն անցնել Աղբ . տրոց խնդիրը, հարկ կը համարիմ այս խնդրոյն ըստանալիք նորատուար լուծածէն յետոյ զումտներ յատկացնել կրթական և հովուական պիտոյից :

Ինչպէս իմ Համարակալութեան Դիւանի յաջորդ ստաջարին (Էջ 23), որ է Հիւանդանոցի Հողաքարծուութեան, Կալաթայի կալուածոց Հողաքարծուութեան և Աղբային լուծեալ Ընկերութեանց հաշուները քննող յանձնարար մը կ'ողմնէ, և կը յաւերում որ այդ Յանձնարար մը ուրիշ համանման մարմնոց հաշիւներուն վրայ ալ անխորհ մը ձգէ :

Գտնով վարչութեան ներկայացուած երեք էրմոսացոյցներուն, տեւորը է խօսել այդ ծրագիրներուն վրայ, զի ունինք այժմ կանոնաւոր էրմոսացոյ մը Տեսեալական Խորհրդոց աշխատասիրութեամբ : Գոհացոյցիչ կը զուտենմ զայն, և արտիս եմ որ Տեսեալական Խորհուրդը կրցած է յաշտ կամ նուազ գումարով տող զանտղան պահանջմանց : այլ ևս անաչառ երեւոյթուան, արգար կը գտնեմ Համարակալութեան Դիւանի զիտողութիւնն այն

տորրերու թեան նկատմամբ որ կը նշմարուի երկտայցյցին և նախորդ ծրագիրներուն գանձելի գումարներուն միջև և ենթացական գումարներ կրնան առանձնական լինիլ, այլ այնպէս չէ՛ արարչով հասցեւորուող նկատմամբ : Աւստի կարեւոր կը դառնամ որ, ինչպէս սովորութիւն է, Սահմանադրական ժողովոյ մէջ, Երկտայցյցի Մասնախումբ մը կարգուի նշանակելու թուանշանոց մանրամասնութիւններն ուսումնասիրելու և մեզ տեղեկագրելու համար, և ես յայնժամ միայն պիտի պարզեմ զխտազութիւնքս երկտայցյցի մասին :

Գատարխարութեան երկտայցյցին նկատմամբ Համարակալութեան Գիւանի առաջին տեղեկագիրը կծու անխարութիւններ կ'ընէ Ս. Պատրիարքի ղեմ, մինչ երկրորդը, կտրվող իր պարբերը կ'ուղչէ Տնտեսական Խորհրդոյ ղեմ : Կուսակցական սգի բարոյ այդ տեղեկագիրը անգամ մ'ալ կը յուզեն խնդիր մը որ ստեպ յուզուած է աստ և այլուր :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՃ. — (Ընդմըջելով) կը յիշեցնեմ Առեւարան էֆէնտիի որ այդ տեսակ անխարութիւններէ զգուշանայ :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՃ. — Գրգռի՛չ անխարութիւններ :

ՁԵՐԱՋ Մ. ԷՃ. -- (Առ Առեւնայեան) Եթէ դառնութեամբ կը խօսիմ, պատճառը սա է որ Համարակալութեան Գիւանը կծու լեզու գործածած է Ս. Պատրիարք Հօր ղեմ, որ բացակայ լինելով չէ կարող ինքզինքն արդարացընել : Բայց բարեբաղդաբար մենք հոս եմք և տարակից չ'կայ թէ ազգին մեծամասնութեան հետ մեր պարտին է պաշտպանել զՆորին Արարչութիւն :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՃ. — Ձրի պաշտպանութիւններ են տոմար :

ՁԵՐԱՋ Մ. ԷՃ. — Ձեր բրածներն ալ ձրի զրարարութիւններ են ուրեմն :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՃ. — Ս. Պատրիարքն եթէ աստուածայեղ իսկ ըլլայ, դարձեալ չը կրնար զերծ ըլլալ բնազատութենէ, ասիկայ լա՛ւ գիտցէք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՃ. — Կը խնդրեմ Ձերալ էֆէնտիի որ ասոնց ընդմըջմանց պատասխանելու, իր խօսքն շարունակէ :

ՁԵՐԱՋ Մ. ԷՃ. — (Շարունակելով) Ժամ է որ երկու խօսք ընենք այս մասին և ցոյց տանք թէ ի՞րքան անիրաւ են ասոնք որքան կարելին կը պահանջեն Ներքէս Պատրիարքէն և, երբ չ'իրագործուի անկարելին, կը զըրպարտեն զայն իրր անտարբեր ներքին բարեկարգութեան և թշնամի ազգային գաղտնասրտութեան : Կրթութեան դատը բարեբախտարար անբան ժողովրդական եղած է մեր մէջ որ անհար է երեւակայել Պատրիարք մը և Վարչութիւն մը որք չ'ցանկան և չ'տենջան կրթական մեծագործութիւն մը կատարել իրենց օրով . այսօր եթէ եկեղեցականաց առեւնէն յետիւճ և ամենէն տգէտը Պատրիարք ընէք, և թէ նա, ձգենք ազգասիրութիւնը, ամենափոքր փաստիրութիւն մը իսկ ունենայ կամ իր պաշտօնը պահպանել ուզէ, իր առաջին փոյթը պիտի լինի յիշատակել ճոտայութիւն մը մատուցանել Ազգ. գատարախարութեան, ամենէն ամենչան Վարչութիւնը պիտի ջանայ նշանաւոր հանդիսանալ կրթական գործ մ'արտադրելով . զայս ընդունել յետոյ իրր ընդհանուր սկզբունք, զիբն է համոզուիլ թէ, եթէ Պատրիարք և Վարչութիւն զիս չը կրցան կեղրոնական ուսումնարան մը բանալ, միջոցները պահած են իրենց, այսինքն զրամը : Ձիտոց պէս ինքնագոյ և ինքնակեաց ժողովուրդ մը չ'ենք, ինչ որ կատարուած է արիչ ազգաց մէջ, բնու

կանարար մեր ազգին մէջ ալ պիտի կատարուի մի և նոյն օրինոր : Արդ , ուրիշ ազգաց մէջ յառաջողութիւն ինչը աստիճանապէս տեղի ունեցած է , և մեր մէջ չ'է կիսողոյ ոյլապէս լինիլ : Սրտին թոյլը չ'ունի սահման , ոյլ անողոր իրականութիւնն է որ կը տնօրինէ աշխարհի ճակատագիրը : Հայոց ազգին վիճակը յուսահատութիւն չ'ազդեր ինձ , զի մեզ յատուկ չ'է և բոլոր քաղաքակիրթ ազգաց վիճակը եղած է . անոնք ոտն առ ոտն յառաջացած են դատարարական շահին մէջ և ոչ ընդոտ արշաւանօր , ինչպէս պիտի համարուինք երբ ակնարկ մը ձգենք իրենց պատմութեան վրայ :

Յրանասյիք մեր ազգին տեւի ծանօթ ժողովուրդն են . արդ , իրենց կրթական պատմութիւնը կը յայտնէ մեզ թէ Յեղատիտական փառօղը , որ աղբուսպէս հոչումեց նախակրթութեան ստիպողականութիւնն , չը կրցաւ նպաստել տնոր , ստակ չը գտնելուն համար . Նորօթնն Ա . որ աշագին գումարներ վատնեց մէկ ստնդիմ չ'է տուած նախակրթութեան համար , ինչպէս կը վկայեն իւր ելմտացոյցը . Կայսրութենէ յետոյ թողութորական Վերահաստատութիւնն Յրանասյի մէջ առաջին անգամ լինելով նշանակեց դումար մը նախակրթութեան համար , 30,000 Փրանկ , գրեթէ մենէ կէս դար յառաջ . և միթէ ամօթ է մեզ 30,000 դրը նշանակած լինիլ ոյց մտանն , ինչպէս Կ'ախմարիէ Համարակարութեան Դիւանի առաջին տեղեկագիրն . միթէ ամօթ է որ Հայր այսօր Ա դր . զոհեն մի քանի համար ու 4 1/2 դր . զոհեց Յրանաս առաջին անգամ , և միթէ մենք կրնանք պարծիլ թէ յառաջողութեան մտանն լոկ կէս դարու տարբերութիւն ունինք Յրանասյիններն : Նոյն տեղեկագիրը դանտեթեամբ և վստտութեամբ Կ'ախմարիէ թէ Պատրիարքարանն իւր հաստեթից 1/10 ը հաղիւ կը նշանակէ դատարարութեան համար , ալ կ'ազդիտանայ թէ , զոյցէ Զուպեթիէն դատ , չ'կայ երկիր մը որ

յաջողած լինի ձեռք բերել ոյգպիտի համեմատութիւն մը , մարդկային ազգը երջանիկ պիտի լինէր եթէ կարենար իրեն համար նշանակել ինչ որ նշանակած է Պատրիարքարանն Հայ ազգին համար , ընկերարան խնդիրը կարեւոր քոյլ մը պիտի սանուր և հոյսի խնդիրը պիտի հասնէր այն լուծման ուժ համար կը վրդովին ազգը և աղինք :

Մակիցն օրս մը ենթադրենք թէ Պատրիարքարանը իւր արդի երմտական կացութեան մէջ կարող է 30,000 վճարել և կրթութեան թշնամի լինելուն համար է որ չը վճարեր , ինչպէս Կ'ախն հակառակորդը առանց իրենք իսկ հաստատու իրենց ըսածին : Երբ Երուսաղէմի պարտուց բարձման խնդիրը ծագեցատտտ , Փարիսեան և Ֆէլիտին յանիրաւի առարկեց թէ միտյն Պօլսեպիք մասնակցելու էին անոր և ոյլք իրաւամբ պահանջեցին որ դաւաճանացուց վրայ դրուելը տուրքը Պօլսեցոց վրայ ալ դրուի հաւատարապէս . ուստի , քանի որ սարսուճ հաւատարութիւնն իրաւանց ալ հաւատարութիւն կ'ենթադրէ , պէտք պիտի լինի Պատրիարքարանի 30,000 դրը տեղացի և դաւաճանցի զարոցաց բաշխել հաւատարապէս , ժամանակն որ Պատրիարքարանի հաստեթից մէկ մտք գաւառներէ կը հայթայթուի . և ո'չ ապաքէն մեր անթիւ վարժարանաց իւրաքանչիւրին բաժին պիտի լինի հաղիւ մի բանի զրո . որ չը պիտի բաւէ բարեկարգելու մեր կրթարանաց ամենայեան յարին իսկ զոր չեմ ուզեր անտանել . և այս ընջին գումարին համար է որ երկիրը երկիր կը գորդեն և ազգին խազարութիւնը կը խտովեն պարբերաբար :

Մակիցն , ինչպէս ըսի , Պատրիարքարանը իւր արդի երմտական կացութեան մէջ անկարող է 30,000 վճարել ամբողջապէս , մինչև իսկ եթէ վճարել խոտայած լինի Պատրիարք մը կամ Վարչութիւն մը , հարցումներէ և հարցապիգումներէ ճարահատեալ : Այս անկարելիութիւնը ցու կ'ազդէ ամենուս , զի չը կայ այս ծագողից մէջ անհատ մը որ դատարար

կոթեանն և դաւանական այցելութեանց և հովութեանց կարեւորութեանը համոզում չը լինի, և մտաւանդ ինձ, որ ժխել Սիմնի հետ կը խորհիմ թէ & Նախարկութեան երևոս-
ցոյցը միակ երևոսցոյցն է որոյ ստուարանալը կարենայ տեսնել մարդ անխառն դոճոճախու-
թեամբ ։

Եւ միթէ արդա՞ր է բոլոր յանձնարը վե-
րադրել Պատրիարքաց և Վարչութեանց ։ մի-
թէ Ժողովս ալ չունի՞ իւր պատասխանատու-
ութեան բաժինը ։ Ի՞նչ պիտի օրատասխանենք
երբ Վարչութիւնն ըսէ մեզ . « Ի՞նչ բճեանի
կրթական օրինադրքին համար 200 սակի զոճե-
ցինք, և Չեզ ներկայացուցինք, որպէսզի բըն-
նէք, որբագրէք, վաւերացունէք և ազգային
դատարարկութեան ուղեցոյց մ'ընէք զայն .
այլ զուր 1881 Ապրիլ 2 կն 'ի վեր ներատուլու-
թեան իսկ չ'տոյր զայն, և մեր ազգութիւնը
մտացոյցին 200 սակոց զոճողութեան պտուղը
փոշիներու տակ թաղեցիր ։ » Ի զուր 1882
Սեպտեմբեր 23 ին ես, նորձտիր երեսխոխան
որ կը հաւատայի թէ ներքին բարեկարգութեան
դատշ անկեղծ փաստորոշներ ունի տատ, տ-
աւաջարկեցի Չեզ՝ մի քանի շարթի նիստ զու-
մարեով յաջորդարար՝ Կրթական Մրագիրը
բննելու և վաւերացնելու ձեռնարկել ստիպու-
ցաւոյս . ազգօգուտ զործի մը համար մի քանի
թամ զոճել կտաւարկելի երեսխոխանութեան,
և անոնք խո, որ այժմ՝ ամենէն տւելի կա-
ղաղակն 'ի նպատտ դատարարկութեան, չը
ձայնակեցեան և ընդգիմայան ինձ, և առա-
ջարկս զնայ կորչիլ Նախաձեռնութեան Դի-
ւանի անցատակ անդունդին մէջ ։ Այս Դիւանը
նորանոր պայմանո՞վամեր տանելով հանդերձ,
անտարբեր մնաց, և երբ, ճարահատեալ, Ներ-
քին Կանոնադրին տրամադրած՝ օրարաւանոց
բուէն առաջարկեցի իրեն համար, այս վար-
մանքն անորաբարթութեան ովանայ ։ Նոր
չոյս մ'առի երբ Նախաձեռնութեան Դիւանը
նորոգուեցաւ և Փախաղեան էֆէնդին անոր
Ատենապետ կարգուեցաւ, այլ այդ Դիւանն ալ

ոչինչ դործեց, և չը գիտեմ թէ ո՞ր մտացած
է դրասոր առաջարկս ։

ՓՈՒՍՁԵԱՆ Ս. ԵՏ. — (Ընդմիջելով) Զե-
րազ էֆէնդին կամ՝ կը սխալի կամ՝ կը սօճէ,
մեր Դիւանին այդ տեսակ առաջարկութիւն մը
չէ յանձնուած նախորդէն ։

ՋԵՐԱԶ Մ. ԵՏ. — Ուրեմն Մայր-Դիւանին
բով մնացած է ։ Կաղաչեմ որ արդի Դիւանն
անցաւոր յանձնէ զայն Նախաձեռնութեան
նորձտիր Դիւանին, որպէսզի Պատ. Ընկերու
կցացս հետ ես բնեմ իմ առաջարկս և տեղե-
կազիրը ներկայանայ յաջորդ նստին ։ (Մարտ
նակելով) Այս այսպէս լինելով, Աղգային Ժն-
դովն ինչպէ՞ս պիտի կարենայ արդարացնել
իւր անտարբերութիւնը կրթական զործին նը-
կատմամբ, և ի՞նչ սրտով պիտի շարունակենք
դատաւարտել Պատրիարք և Վարչութիւնն ։

Կը վերջացնեմ, օգտակար դատելով որ
սնձիւր թաղի մէջ գործն երկտատարդաց
խաւրքեր կարգնին մըլում առաւ համար ազ-
գային տրոց զանձման, որոց աճումէն կախում
ունի կրթական և հովանական պէտքերու զոճա-
ցումը ։ Այսպիսեաց հրուէլն աւելի լսելի կը
լինի քան վարձեալ հաւորչի մ'աղբրան, պատ-
կաւ կաղղէ և ազգայնոց մէջ պարտաճանաչու-
թեան զգացումը ծաւալելու կը նպաստէ ։

Բոցոց աղգային դատարարկութեան իղն-
դիրն ի՞նչ սխալ լինի մինչև այն ատեն, կը
հարցուի ինձ ։ — Պիտի լինի ինչ որ է այսօր և
ուելի ևս պիտի դարդանոց, մինջև իսկ առանց
աղբաւ Պատրիարքարանի մը նպաստներուն ։
Ի՞նչ կը կործէք, միթէ ողղը թեւերն ծալած
մեր 30,000 զուրուլին կողմէ՞ ։ Աչ մի դա-
ւաւ, ոչ մի թաղ կը մտարեք այդ նպատար,
ամենն ալ իրենց յոյսը իրենց վրայ դրած,
կրթութեան կ'աշխատին եւանդով, և ասոր
համար է որ հազարաւոր դպրոցներ բացուած
են, կը բացուին և տխուր բացուին անձեռ-
րեք, տեղական ոյժերու շնորհիւ ։ Եթէ Դա-

տը-Պիլզը վարժարանը բարեկարգ վիճակ ունի, տեղական ոյժերուն կը պարտի զայն և ոչ կեղրոնին. Եթէ Տօլայ-Տէրէի վարժարանը բարեկարգ վիճակ չ'ունի, տեղական հանգամանքներն են պատճառ: Եւ ի՞նչ կը նշանակէ կեղրոնէն սպասել ամեն բան. ազգը մտնուկի տեղ դնել է, զի մտնուկն է որ կենթարկուի խնամակալութեան, աշխարհի ամենէն յառաջագէժ ժողովուրդներն անոնք են որք ինքնօգնութեամբ կը գործեն և իրենց աջքը կեղրոնին վրայ չ'են յառած: Եթէ ազգին բարիք մ'ընել կուզէք, ջանանք ինքնաշխատութեան ոգին ծառայել անոր մէջ:

Այլքանը միայն բաւ կը համարիմ խօսել, վիճարանութիւնը բանալու համար: Երբ ընդդիմախօս մ'ունենամ, չը պիտի վարանիմ նորէն խօսք առնուլ այս խնդրոց նկատմամբ, որք ներկայ հաստարջմանի կարեւորագոյն խնդիրներէն ի՞նչ կը թուի ինձ:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Օրինական դիտողութիւն մը պիտի ներկայացնեմ որ Ատենայտեւ Էֆէնտին պէտք էր յիշեցնել, բայց չ'ընեւրուան պատճառաւ ես պարտք կը համարիմ առաջարկել:

Համարակալութեան Գիւանի երկու տեղեկագրերն կան այսօր մեր սեղանին վրայ, որոց առաջինն պարտաստուած է նախորդ Տնտեսական Խորհրդոյ Ելմտացոյցին վրայ իսկ երկրորդն արդի Տնտեսական Խորհրդոյ մատուցած Ելմտացոյցին վրայ:

Սակայն նկատելով որ այդ առաջին Տեղեկագիրն իբ մէջ տանն երկու առաջարկութիւններ կը պարունակէ որ կրնայ ընդարձակ վիճարանութեանց դուռ բանալ ինչպէս Չերագ էֆէնտի տնտեսաբանութեան տեսչութեան, որով օրուան խնդիրն առաւել կըընայ ճապարհի, եւ նկատելով որ Վարչութիւնը այժման մատուցած Ելմտացոյցին համար ստիպողութիւն առաջարկած է, կ'առաջարկեմ պահել Ա. Տեղեկագիրն մեր օրակարգին

մէջ եւ անոր առաջարկներն զատ զատ ևս թարկել վիճարանութեան. իսկ երկրորդ տեղեկագիրն այժմ իսկ նկատողութեան առնուլ, որով խնդիրն ալ չ'ճապարհի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Անտարակոյս Եթէ ֆախազեան էֆէնտի ժողովոյս Բ. նստին ներկայ ըլլար կամ ատենագրութիւնն աչքէ անցուցած, պիտի տեղեկանար թէ ժողովոյս որոշումն էր մասնաւոր նստի մը մէջ առանց ուրիշ խնդրով զբաղելու, սոյն երկու տեղեկագիրք միանգամայն քննութեան ենթարկուէին, եւ ահա այս պատճառաւ արդի Տընտեսական Խորհրդոյ Ելմտացոյցին հետ նախորդին եւս անցաւ մեր օրակարգին մէջ, իսկ այժմ քանի որ վերջապետութիւնն ցոյց կուտայ թէ նոյն երկու տեղեկագրերն եւս նոյն ժամուն նկատողութեան առնելով, խնդիրն կը ճապարհի, ժողովդ կրնայ համաձայնիլ առ այս Եթէ ուզէ, ֆախազեան էֆէնտի առաջարկութեան:

ՁԱՅՆԵՐ. — Այո՛, այո՛, կը համաձայնիմք:

Հետեւաբար Ատենայտեւ Էֆէնտի ժողովոյ կամացն կը դիմէ որ 3 քուէի դէմ միաձայնութեամբ ընդունելով ֆախազեան Ս. Էֆէնտիի առաջարկն, ըստ այնմ կ'ՈՐՈՇԷ՛ Օրակարգին մէջ պահել Համարակալութեան Գիւանի Ա. տեղեկագիրն եւ երկրորդն այժմէն ենթարկել վիճարանութեան:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Այժմ Համարակալութեան Գիւանի երկրորդ տեղեկագիրն ժողովոյք վիճարանութեան ենթարկելով, Գիւանս պարտաստ է այս մասին թեր ու դէմ խօսք տալ երեսօթխանաց:

ՍՐՎԱՃԵԱՆ Կ. ԷՖ. — (Բեմն ելնելով) ատ զո՞ն եմ որ Ազգային ժողովս առաջին ան-

գամ ըլլալով կզրաղի Նլմասացոյի խնդրոյն, քսան եւ Հինգ տարիներէ հետէ Սահմանադրական ազգ մ'ենք եւ կարծեմ մէկ անգամ, 1875 ին, միայն եղած է որ նկատողութեան առինք զայն : Եթէ մինչեւ ց'արդ դրամական խնդրոյն այսպէս կարեւորութիւն տուած լինէինք, Պատրիարքարանի վիճակն չատ աւելի կրնար բարւոյրի : Պէտք չէ մտնալ նաեւ թէ այսօր պիտոճեմ կը քուէարկենք այնպիսի տարուոյ մը Համար որոյ երեք ու կէս ամիսն անցած է, ասի սխալ դրութիւն մ'է, ամեն սահմանադրական աղչոյց մէջ սովորութիւն է որ պիտոճեմ Թարտին կը ներկայանայ, այսինքն նոր տարէշընանկն մի բանի ամիսներ առաջ, ո՛չ մէկ երկրի մէջ օրէնք չէ որ Դիւանները պիտոճեմին քննութեամբ զբաղին : Հարկ է խորհրդարանական Յանձնախումբ մը կազմուի որ քննէ, Համաձայնութիւն գոյացնէ և որոշ ձեռք մը սակ ներկայացնէ պիտոճեմ : Ես այս սխալազոյէն օգուտ քնդելով, կ'առաջարկեմ որ Վարչութիւնը այս մասին մի օրէնք խմբագրելով ըրէր ծաղրվոյս վաւերացման :

ԳՈՒՐԳԵՆ Յ. ԷՅ. — (Ընդմիջելով) Արդէն այդպիսի օրէնք մ'ունինք :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՅ. Սըփածեան էֆէնտի ըսել կուզէ թէ արդէն կեցած օրէնքը ճշդ գործադրուի այսուհետեւ :

ՍԵՎԱՅԵԱՆ Կ. ԷՅ. — (Շարունակելով) Գալով բուն իսկ տեղեկագրոյն, դժբաղդարար կը տեսնեմ որ խնդիրը աւելի ճատաղելու կը մտնէ քան թէ ըսծուելու : Եթէ Հասարակաւութեան Դիւանն կուզէր խղճի մտօք աշխատութեան մը պատրաստել, պէտք էր Տնտեսական Խորհուրդին զիմեր և հարցըներ թէ ի՞նչու այս ինչ գումարն աւելի նշանակուած է, այն ինչ նուազ, ևն : Այսպէս չը վորուելն պարտագանցութիւն մ'է և ես կը

զիտեմ որ մեր մէջ կան ոմանք որ շատ անգամ մտնաւոր զխումբերով խնդրոց լուծումն փոխանակ զիրացնելու զոյնս աւելի ճատաղելու կը մտնեն . . . :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՅ. — Կը հրաւիրեմ Ասենաբան էֆէնտին զգուշանալ որ և իցէ յուղիչ ակնարկութիւններէ :

ՍԵՎԱՅԵԱՆ Կ. ԷՅ. — Ներկեցէ որ շարունակեմ, Ասենապետ էֆէնտի, միթէ երեսփոխան մը իրաւունք չունի՞ ըսելու թէ Աղգային ժողովը դրամական կարեւոր խնդրը մի կէր թողլով, անձնական խնդիրներով զբաղած է :

ՄԻ ՔԱՆԻ ՆՍԱՐԱՆՆԵՐԷ. — Շարունակեցէ :

ՍԵՎԱՅԵԱՆ Կ. ԷՅ. — (Շարունակելով) Ցուելով կրեմէ թէ երկուք ու կէս միլիոն ժողովուրդ մ'ենք, և 300,000 րը ի պիտոճեմ մը պիտի բուէարկենք, և այն ևս այսքան խճրճանայ կ'ենթարկենք : Այսքան վորր ելմտացոյց մ'ունենանք իսկ ցաւալի պարագայ մ'է մեզ համար և տնօր կարեւորութեան վրայ չ'պիտի ծանրանայի, եթէ օրինաւորութեան և ապագային խնդիրը չ'ըլլար : մանաւանդ ապագային մէջ այս ամենն բարեկարգ վիճակի մը հասցնելու նպատակաւ է որ այնքան կարեւորութիւն տալ կ'ուզեմ :

Ես եւս Չերտզ էֆէնտիի հետ բանաւոր չեմ դռներ որ Պատրիարքարանի պաշտօնէից ամսականաց վրայ 1/2 20 դեղը մը լինի. ումեն անգամ որ ստիթ ունեցած եմ Պատրիարքարան երթալու, ցաւ զգացած եմ տեսնելով որ պաշտօնեացք ի՞նչ տեսակ զբաւեղաններու ստիւ և կը նստին, և ինչ գրասենտկներու մէջ : Այդ պաշտօնէից մէջ կան այնպիսիք որք 20—25 տարի ազգին ծառայած են և տակաւին 1000—1500 զրուչի ամսական

մը կ'առանան, և այդ իսկ ղեզղել ուղղորներ կան : Երբ պաշտօնեւոյ մը իւր երկկոյեան օրասարհիկն ինչպէս հայթայթելու միջոցն կը խորհի, և ամազգիտուն կանանսոր վճարում չըստանար, ի՞նչ սրտով, ի՞նչ անդորրութեամբ կուզէր որ աշխատի այն : Ես պիտի առաջարկեմ որ եթէ հնար է, մինչև իսկ յաւերում լինի անոնց ամառականացը վրայ, որպէս զի իրենց մտածմանց միակ ստարկոյ լինին իրենց պաշտօնին ընտրեան վերաբերեալ գործերն և զժգո՛հ չ'մնան :

Պատրիարքարանի ներքին վիճակն բարբաբելու ինչդիրը, դատարարական խնդրոյն չափ կարեւորութիւն ունի ինձ համար . սրոյ խնդիրը միակ հնարաւոր ճամբան է մեր բոլոր իրօճերուն հասնելու, բայց ես համակործիր չ'պիտի զտնտրիմ անոնց որք կը մտտիարկին սրոյ խնդիրն մեր քննութեանց առարկոյ ըսել վերստին . այլ կ'առաջարկեմ՝ յառաջագոյն պատրաստուած Տրոյ կանոնագիրը գործադրել ՚ի ձեռն ազգային Վարչութեան, և փորձառութեամբ որբադրել և ներկայացեալ երևոացոյցն նոյնութեամբ ընդունիլ, առանց Պատրիարքարանի պաշտօնէկց ամասխանաց վերայ ղեղձ մ'ընելու, և Պատրիարքարանն բարեկարգ վիճակի մէջ ղնելու միջոցները խորհի ու աշխատիլ :

ՂԱՅԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Ես պիտի ընդունիմ Վարչութեան կողմանէ ներկայացեալ երևոացոյցն, բայց պայմանաւ որ թիւ 20 ղեզղի առաջարկն վերնոյ, զի պաշտօնէութեան ամասխանաց վրայ ղեզղ ընելու սկզբուն ղեմ եմ, Նաև չեմ ընդունիր որ դաւառական այցելուոց և դատարարական յուսկայեալ զուտրոց ղէմ զժուտարագանձելի զուտարներ նշանակուին : Մուգութայի տուրքն 90,000 դրուչի իջէր, այն ալ զժուտարագանձելի, մինչդեռ առկոյ 30-35 տարի առաջ, երբ ասիական Սահմանադրութիւն չ'կար այն թըւականին գիտեմ թէ՛ այլ մուգութայի տուրքն.

բըն. այժմեանէն շատ սուկի կըլըար : Եւ ի՞նչ է զխէր պրտճանն, որովհետև զաւատական Վարչութիւնը և Թագական Խորհուրդը իրենց մեծանձ ճախրերն զոցելու, բոլրապան և այլն ունենալու համար միշտ պատրաստ են զրամ գտնելու, իսկ երբ կարգն գոյ իրենց առ Պատրիարքարանն ունեցած պարտոց վըւ ճարման, անտարբերութեամբ կը չորժին և զժուտարութիւն կը յարոյցանեն :

Ես կ'առաջարկեմ որ Վարչութիւնը կայտեբախան հրատմանգրով իւր ատոցած արժօնութիւնն, այդինքն Սահմանադրական իրաւունքն է որո՞ք ղնելով, խախտ պահանջէ և ղանձէ Մուգարայի և Գանձեղէրի տուրքերն, որպէս զի Պատրիարքարանի անաւակն զրամ մանէ և պաշտօնեւոց կանոնաւոր վճարում և ապագայ սւնենան : Մ'մտնում յաւերում թէ՛, ինչոյեւ արդէն բսի, ևս բոլորովին հակառակ եմ պաշտօնէկց ամասխանին վրայ առաջարկուած ղեզղին :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — (Բեմն էլկելով) Համարակալութեան Դիւանի երկրորդ տեղեկարգին ոճին կամ ձեկն վրայ դիտարութիւն բրին Չերտզ և Սըվաճեան կ'իջնալք, Սըվաճեան կ'իջնալք ըսաւ թէ՛ սուկի զործնական էր լինէր, թէ՛ Համարակալութեան Դիւանը Տնտեսական Խորհրդոյ ղիմելով հետը խորհրդապէտր ելըտացոյցին նկատմար : Համարակալութեան Դիւանն այսպիսի պարտաւորութիւն մը չ'ունէր, և եթէ՛ Տնտեսական Խորհրդոյ կողմէն այդպիսի հրակէր մ'եղած ըլլալը կ'առաջարկուի, կարձեմ թէ՛ այդ հրակէրն ալ պաշտօնապէս չէ եղած : Կը իրեմ թէ՛ պաշտօնեւական դրութեամբ կազմեալ Վարչութեան օրով, երբ ևս ինքն Համարակալութեան Դիւանի անդամ կի, և սկտք եղաւ Պատրիարքարանի երկտական տուտարները քըննելու, նոյն ժամանակի Տնտեսա Խորհրդակալըն ընդգրկեացաւ . Իսկարձեոք Համարակալութեան Դիւանին առջև բայց սկտք է ըլլան Պատրիարքարանի ելըտական տուտարները,

և այդ Գիւանն անոնց անանքու Հրաւիրի ի հարկին սխտը է զիսկ այդ տուժարաց և մինչև իսկ Տնտես Խորհուրդին բացատրութիւն պահանջէ :

Համարակալութեան Գիւանն իւր երկրորդ տեղեկագրով բացատրութեան կարօտ իսկ մը թուանշաններ յառաջ բերեր է : Պէտք է յիշել թէ սակէ 6-7 սովա յառաջ նախորդ Տնտեսական Խորհուրդն երեք ելմասցայցեր պատրաստած էր , զորս Փաղաքական Ժողովն մատուցած էր Ժողովիս քննութեան , և Համարակալութեան Գիւանն սլ զայն բըննած է ընդարձակ տեղեկագրով մը , որ Ժողովիս Օրակարգն է , և անոր վրայ պիտի խօսինք իւր կարգին : Արդի Տնտես Խորհուրդն միակ Ելմասցայց մը պատրաստած պահուն , հաստկից և ծախսոց այնպիսի թուանշաններ սահմանած է , որք մեծու մասամբ կը տարբերին իւր նախորդին նշանակած թուանշաններէն և անոնց բացատրութեան մնացած են : Ահա Համարակալութեան Գիւանն այդ զանցառութիւն երեւան կը հանէ , և կ'առարկէ թէ Վարչութիւնն պարտաւոր է սցալիսի կարեւոր բացատրութիւններն տալ առ Ազգային Ժողով մատուցած տեղեկագրին մէջ , ընտիրան է թէ , Համարակալութեան Գիւանն պարտաւոր չէ Վարչութեան այդ թերին Լայցիներու համար բանակցիլ կամ խորհրդակցիլ անոր ճետ : Առեւեք բացատրութեան կարօտ թուանշաններէն մին գրական պիտոյց համար նախկին Տնտես Խորհուրդն 7,500 զրու նշանակած է , իսկ այժմեանը 3,500 զրու արդ ինչ պտտճառու սյալսի տարբերութիւն կը մտնէ ամենահարկաւոր պիտոյցի մը մատուկարդութեան մէջ , եթէ 3,500 զրու ք բաժանէ : Պատրիարքայանի գրական պիտոյքը հոգալու , ինչ պտտճառու 7,500 զրու և աւելի գումար ձախք կ'ըլլայ եղբու առաջ կամ նախկինն ըրածը շոյսցրութիւն է , կամ այժմեան Տնտես Խորհուրդը յրաժք քլաւտութիւն

ԱՐԱՍԱՑԵԱՆ Կ. ԷՅ. — (Բնդմիջելով) ԱՄ բողջ Ազգի մը պիտոճիկն սպտարատութեան ժամանակ , չ'ործեր որ այդ տեսակ ջնջին հաշիւներու վրայ վիճարանեմք և ժամալմաճաւ լինիմք :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՅ. — (Շարունակելով) Եթէ Վարչութիւնն այդ տեսակ խնայուլութիւններ կրնար ընել , ինչո՞ւ չէ ըլլեր ցարդ իսկ եթէ այդ խնայողութիւնք մեր անհրաժեշտ պիտոյքներուն սիսիս փնասեն , ինչո՞ւ չբացատրեր իւր տեղեկագրին մէջ : Արմատեան Եթիտիկ ըսաւ թէ , Ելմասցայցը մի անգամ վիճարանութեան երկարուած է այս Ժողովին մէջ , 20 տարուան Սահմանադրական շրջանի մը մէջ : Շժմարիտ է Ելմասցայց մը սահմանելու համար երաժեքիբարտուելու ըսուն ճիգերէն վերջը , 1877 ին , Արեւելեան պատերազմին ժամանակ , Պատրիարքարանի մտուռին այժեան անձկացած էր որ վերջապէս երկու կուտակցութիւնք միացան և հաղիւ տաշտոճիկ թողալիք թանակութիւնը միայն կրցան բոճարիլ , ամսական 45,000 զրու : Արայն նոյն ջախարկութեան ամսըւտալս յետաւ , Վարչութիւնն այդ գումարով ճ'բաւակահացաւ , և ինքն յաւելցուց 1,000 զրու ամսական ես : 1879 ին առաջին անգամ թուարկուեցու ամբողջ Ելմասցայցը , և տաշտոճիկ ամսական 45,000 զրու որշուեցաւ : Բայց զործեալ այդ սահմանին մէջ ջամբարտեցաւ Վարչութիւնը , և վերջուտիս 3,000 զրու ամսական յաւելման վորիկ առաջարկ իլ բերուեցաւ ժողովն , և աղբեցութեան ներքեւ ընդունիլ տրուեցաւ : Պէտք չէ հասկնալ թէ թուարկեալ Ելմասցայցին մնացեալ մասերն ամբողջուտիս գործադրուած են : Այս մասին կրնանք խօսիլ Համարակալութեան Գիւանի Ա. Տեղեկագրին վիճարանութեան առթիւ , որ 20 տարուան Սահմանադրական շրջանի մը մէջ մի անգամ հաստատեալ Ելմասցայցին վրայ առաջին անգամ լինելիք համարատութիւնն է :

Կարծեալ Սըվանեան էֆէնտի դիտել տըւաւ թէ և, հաստատել Տրոյ Կանոնադիրն պէտք է գործադրել և վործառու թէանք սրբ. բողոքել և Հաստատեալ օրէնք մը անգործադրելի թողելէն յետոյ զայն վերստին ստորագրելու եղնել ի՞նչ կը նշանակէ ։ Տրոյ Կանոնագիր կամ օրէնք մը հաստատելու գաղափարը Սահմանադրական աստիճան տարիներուն մէջ, այնքան բուռն վիճարարութիւն յարուցած է երեսօխտանաց յառաջընթաց դասերուն մէջ, և սկրքնական կէտերու վրայ անհամաձայնութիւն այնքան սաստիկացած, որ վերջապէս բուռն կրից ծագում տուաւ, և անտի մեծ շրջափոթութիւնք յատաջ եկան ։ Տ. Ներսիս Սըրբազանի Պատրիարքութեան երկրորդ տարին հաստատուեցաւ Տրոյ Կանոնադիրը, որուն վրայ Ն. Սըրազնութիւնն զու՛ եղած կոյտովորենց թէ և, իւր օրին պահուած էր այդ խնձաւից խնդրոյն լուծումը ։ Բայց այդ կանոնագիրն անգործադրելի մնալով հանդերձ, փոփոխութեան ենթակայ եղաւ, և վերջապէս 1879 ին հաստատուեցաւ նոր Կանոնադիրը, որ ցարդ անգործադրելի մնալով հանդերձ, այժմ զայն փոփոխելու պէտք կը տեսնուի, ստանց փորձառութեան ։ Փարձք ցուցուց թէ Տրոյ Կանոնագիր հաստատելը բաւական չէ ենթադրելու թէ մեր զրաւական պիտոյք պիտի հոգացային և, այդ զայն խոճի մտք գործադրելու կրամը և յարատեւութիւն պէտք է ։

Այժմ դառնանք էական խնդրոյն, որուն վրայ Սըվանեան և Չերազ էֆէնտիք համամիտ կ'երեւան ։ Համարակալութեան Գիւանն դաստիարակութեան և գաւառական այցելութեանց և հովուութեանց ծախսոց մեծ կարեւորութիւն տալով կ'առաջարկէ որ այդ ծախսերըն ևս Պատրիարքարանի պաշտօնագրութեան ծախսոց հուսաարժ տնօրդական և անհրաժեշտ նկատուին, և պաշտօնագրութեան ծախսոց 20 առ 0/0 ստամանայ զեղջմամբ այն է 46,000 զուրուշով հոգացային, մինչև սր Կէզր. սընտուկը կարենայ գունձել այն դումարները, զորս Եւրոպայոցը դժուարագանձելի կ'անուա-

նէ ։ Սըվանեան և Չերազ էֆէնտիք այդ զեղջման դէմ խօսեցան, և Պատրիարքարանի պրոչոտոնեայները պաշտօնականցին, Սըվանեան էֆէնտի տակրից թէ Դաստիարակութեան և այցելութեանց խնդրին կարեւոր է լաւ Պատրիարքարան մը ունենալ ։

1878 ին Եւրոպայոցը պատրաստուած աստիճան, խորոյ անձինք ազգային պիտոյքներն ու իրաց հանգամանքներն նկատողութեան առնով, տեսան թէ դաստիարակութեան և դաւառական այցելութեանց ու հովուութեանց մասին Կէզր. Վարչութիւնն ամենամեծ պարտաւորութիւններ ունի, ուստի թելադիր ե. զան Վարչութեան որ Կէզր. անտուիկ Եւրոպայոցին մէջ, որ նոյն ժամանակ նկատողութեան առնուած էր, այդ երկու անհրաժեշտ պիտոյքի համար գումարներ սահմանուին, և Վարչութեան բովանդակ հաստիքին 1/10 ք դաստիարակութեան պիտոյքի, այն է 50,000 զրը տարեկան ծախք, և 1/10 ալ գաւառական այցելութեանց և հովուութեանց պիտոյքի, այն է 50,000 զրը տարեկան ծախք սահմանեց ուրբաւ Ազգային ժողովին, որ նոյնութեամբ ընդունեց և վաւերացուց. Նոյն թուականէն ցարդ ամենակտրեւոր ծախսոց համար Կէզր. սնտուկէն դանկ մ'անդամ վճարուած չէ ։ Մի միայն Կերջանի ստաջնորդական տեղաւ պահին ամսական մը վճարուած է ըիջ մը ժամանակ, յետոյ զայն ևս դադարեցուցած են ։

Ասկէ 6—7 ամիս յտաջ նախորդ Տնտես. Խորհրդոյ պատրաստած երեք կողք Եւրոպայոցներու առաջինն, որ 350,000 զուրուշ և երկրորդ՝ որ 460,000 զուրուշ տարեկան ծախք կը նշանակէր, դաստիարակութեան և գաւառական այցելութեանց ու հովուութեանց համար որ և է գումար չ'էին պարունակէր միայն երրորդ Եւրոպայոցը որ 4,250,000 զրը տարեկան ծախսոց գումար մը կը նշանակէր, այդ ահապէն գումարին 1/10 ներքը յատկացուցած էր որ այդ պիտոյքի և մնացեալ մէկ միլիոն զրը ծախսոց մանրամասնութիւններն կ'ապացուցանէր թէ Պատրիարքարանն ո՛րչափ բիշ

կորեւորութիւն կուտայ այդ երկու կենսական պիտոյից: Արդէ Տնտես. Խորհուրդն թէ՛ և իւր նախորդին սխալը չէ գործեր, բայց կարգ մը դժուարացումներէն հաստեթից վերապահներ է այդ պիտոյից գոհացումը, որով իւր նախորդէն փոքր ինչ տարբերութիւն ցուցուցած կ'ըլլայ, և էապէս միեւնոյն գաղափարը կ'որոտուայտէ, այն է թէ, Պատրիարքարանն այդ երկու պիտոյից՝ չ'տար այն մեծ կարեւորութիւնը, զոր պարտ էր տալ, զէթ միւս պիտոյից դրուածին հաստար չափով:

Արդ, քննենք թէ, ի՞նչ է Պատրիարքարանը կամ ի՞նչ է կեդրոնական իշխանութեան պաշտօնը գաւառաց նկատմամբ: Յայտնի է թէ իւրաքանչիւր գաւառ ունի իւր Առաջնորդն ու գաւառական Վարչութիւնը: Երբ գաւառի մը մէջ խնդիր կամ վէճ ծագի, բընականաբար կեդրոնին կը դիմեն, և կեդրոնը պարտի զայն խաղաղել: Երբ գաւառ մը ունենայ այնպիսի խնդիր մը, որոյ համար պէտք տեսնէ կայսերական կառավարութեան ղեմելը, կը գրէ 'ի Պատրիարքարանն և կեդր. Վարչութիւնը կը ներկայէ խնդիրն Բ. Գլխուն: Առանք են այն յարաբերական խնդիրներն, որոնցմով Պատրիարքարանն մինչև ց'որք սուփորութիւն ունի զրաղիլ, և Պատրիարքարանի կեդր. ուսուկին բովանդակ հասոյթն այդ ծախսոց սահմանուած են, այսինքն այդ յարաբերական պաշտօնը կատարող պաշտօնէից, Պատրիարքին և Գիւանառջարաց, և այլն: Բայց սրբեօր կեդրոնին կամ կեդրոնական Վարչութեան ընդր պարտուելութիւնն ու պաշտօնն այդ յարաբերական գործերն են: Օրինակի համար, եթէ Բաղէշ առաջնորդ ուզէ, ո՞ր պիտի գրէ, ո՞չ ապագէն պիտի գրէ 'ի Պատրիարքարան, և վարդապետ մը խնդրէ, որ երթայ զինքը հովուելու: Նոյնպէս ուրիշ գաւառ մը եթէ վարժապետի մը պէտք ունենայ, ո՞ր պիտի գրէ, ո՞չ ապագէն պիտի գրէ կեդրոնին և վարժապետ մը ուզէ: Ուրեմն կեդր. Վարչութեան գլխաւոր պարտքերէն մին

է վարդապետ և վարժապետ պատրաստել, որպէս զի գաւառներէն խնդրուած առեն վարժապետ և վարժապետ հասցնէ անոր: Յայտնի է թէ գաւառներէն չեն կարող իրենց համար վարժապետ և վարժապետ հասցնելու փոյթ տանիլ: Պօլսոյ թարգմանի վարժարաններն անգամ իրենց համար վարժապետ հասցնելու մասնաւոր դաստրան հաստատել չեն կարող: Այս ամենուն համեմատ արտաւարութիւնը կեդրոնին է, որ իւր յատուկ հասոյթներովը, յօգնութիւն կուշեմով մեծաճընչի վանձորայր և Պօլսոյ կարող թաղերը, վարժապետ և վարժապետ պատրաստել պիտի հոգայ, այսպիսի կարող և ձեւնչաւ անձինք, որք կեդրոնին զօրաւոր նեցուկներն ըլլան, և զանի առաւել նուազ զբաղեցնեն իրենց պաշտաման կատարմանը մէջ, մինչ այժմ՝ տղէթ և անկարող Առաջնորդաց և երբեմն վարժապետաց պատճառաւ Պատրիարքարանն նոյն գաւառին թէ ներքին և թէ արտաքին յարաբերական խնդիրներովն զբաղելու և չարչարուելու պարտաւորեալ է: Եւ որչափ ժամանակ անկոյթ մնանք կարող վարժապետներ և վարժապետներ պատրաստելու, այնչափ առաւել պիտի ընդարձակին Պատրիարքարանի գրառումները և յարաբերական ծախսերը:

Զերազ էֆէնտի ըստ թէ, պէտք չէ կեդրոնացնել ամեն բան և կատարելագոյն համարում եմ իրեն: Դատարարական խնդիրն եւս պէտք չ'է կեդրոնացնել. սպէտք է թուղու որ ամեն գաւառ ու թաղ իւր այդ պիտոյը ճանաչէ ու հոգայ: Բայց, ինչպէս լսի, վարժարաններն վարժապետի սպէտք ունին, և այդ վարժապետները Պօլսն կը փոխարձակին:

Յայտնի է թէ Պօլսոյ մէջ վարժապետանոց մը չ'կայ, այլ թարգմանի և մասնաւորաց վարժարաններ: Ասոնցմէ հասած ուսումնաւարտները, ինչպէս նաեւ կարսիւս—Սարայի Լիւսեմ և Ռօսպիտ—Բոլժմէն երևող աշակերտք երբ գործ չ'են գտեր, վարժապետութեան դիմեր են, թէ և վարժապետ և ուսու-

ցիչ լինելու չ'էին պատրաստուած : Եթէ ասանք չլինէին, այժմ վարժապետի ամենամեծ սով պիտի կրէինք : Արեւմտեան կեդրոնին պարտքն է վարժապետ հասցնել ուր որ պէտք կայ, կամ կը փնտառուի : Չերպոզ կ'իջնաի կը սխալի կարծելով թէ Եւրոպացիցին մէջ իշխանակեալ 50.000 դուրուշը թաղային և դաւառական կարօտ վարժարանաց բաշխելու համար սա՛մանեալ է : Ո՛չ երբէք, Տէրութեանց սնտուկներն անգամ այսպիսի բոշխումն չ'են կարող հասնիլ, ուր կը մտայ մեջ նման բազմաթիւ արտադրի մը կեդր. սնտուկը : Այդ 50.000 դուրուշը վարժապետ հասցնելու սա՛մանեալ դուրս մ'է, բայց վարժապետ կատարեալ, բարքով, վարքով, զբոսցմամբ և ուսմամբ : Այսպիսի վարժապետ մը գրիկ դաւառ մը, զիւզ մը, և ա՛նա աղքատս կ'ըլլատ այն դաւառն կամ զխոյն : Ուտեալ և բանիրուն վարժապետ մը իւր կառավարած վարժարանին հոգին է . ինչ որուս քու բազմաթիւ և բազմաճատար հրահանգներդ, օրէնքներդ և սրահանգներդը, երբ այդ լեզուն չ'ստանար վարժապետը : Սակայն բանիրուն վարժապետ մը այդ ամեն օրէնքներն ու հրահանգներն կրնայ տեղական պիտոյնց սրահանգմանց համահայեցեցնելու և զխոյն թէ սրչա՛մ հարկ է ուշադրութիւն դարձնել տեղական պիտոյնց սրահանգմանց . — և ըստ այնմ՝ ուղղութիւն տալ իւր վարժարանին : Այդ օրէնքներն ու հրահանգները պակասած ատեն ինք կ'ատեղծէ . հսկողութեան և տեսչութեան ծախսոց խի կարօտութիւն չ'մընար, երբ վարժապետ մը իւր սլաշտօճը խղճի մտօք յանձն տաւած է, կամ այդ կերպով վարելու համար կանխաւ կրթուած է :

Այս կրթութիւնը մասնաւոր խնամքով պէտք է աւանդել, և այս բունն միայն վարժապետաց համար պէտք չէ հասնիալ այլ և վարդապետաց համար : Երբ հոգւաւթեան պարտքն ու պաշտօնն ըստ ստանձ վարժապետ մը զրկուի գտաւա մը, ա՛նա այն դաւառն աղքատուած է, այլ եւս ամեն բանի համար 'ի

Պոլս գիմեւէ կողմտի : Վարչութեան տեսակետով ալ ամեն բան կեդրոնացնելը ըստ չէ տեղորդ գրադուսք է, անկորդ ծախս, որոնց անհնար է որ կեդրոնական սնտուկը զիմանայ : Այն ծախսը զոր անտես տանուած է ց'արդ և խնայուած, տեղի տուած է և հետըզհետէ պիտի սայ մեր կեդրոնին յարտեւրական ծախսոց ուճմանը . պատճառն յայտնի է . երբ գաւառներն անհոգիւ և առանց առաջնորդի մնան, երբ եղածներն ասպիտիկ և տղայ անձինք ըլլան, այդ գաւառաց բոլոր գործերն 'ի Պոլս պիտի թափին, կեդր. Վարչութիւնն պիտի զբաղի այնչափ, որ անկարելի պիտի ընեն զայն : Սակայն երբ խարստեցիւր գաւառի մէջ զեւեղեք բանիրուն և սուհալ, հայրական պարտաւորութիւնը ըստ ճանչցող, ներող, համերազ և աշխատասէր առաջնորդներ, տեղական հանդամանքները և պիտոյքները ըստ ուսումնաբարզ հոգիներ, ան տակն ամեն գաւառ իւր խեղկրներն իր մէջ կը ըսծէ և 'ի Պոլս գիմեւու պէտք չունենար . դուն ուրեք, զաղքական ծանր խեղքոց համար թերեւս 'ի Պոլս գիմեւու հարկ երեւանս զայ և կեդր. սնտուկին յարտեւրական ծախսերն ալ նայն համեմատութեամբ պիտի թեթեւանայ :

Ըստճերէս կը հետեւի թէ 'ի Պոլս կեդր. Վարչութիւնը պէտք է ունենայ կեդրոնական վարժարան մը, որ ըլլայ միանգամայն վարժապետանոց և վարդապետանոց, հոն ստորաուրին վարժապետ և վարդապետ : Ես կրեմ թէ, թէ գաւառական վարժարան մէջ ալ վարդապետ կամ վարժապետ դատարանեալ գիւրութիւն և միջոց ունենանք, հոն ստորաուստածներն աստ 'ի Պոլս բերելու և այս տեղի կեդրոնական վարժարանին մէջ կատարելագործելու հարկ կայ : Ա՛նա այս մեծ պիտոյքը լրացնելու համար կեդր. սնտուկին Եւրոպացիցին մէջ գումար մը պէտք է յատկացնել, և այդ գումարը գործածել կեդր. վարժարանին : Այս վարժապետ մը գրիկ վարժ

ժարան մը, փրկեցիր այդ վարժարանը. լաւ վարդապետ մը զրկէ դաւառ մը և ահա փրկուեցիր այդ դաւառը. բայց փրկեցիր նաեւ Կեդր. մատակր տալազայ մեծ ծախքերէ, որ տնտրոճ վարդապետի մը և իր պաշտօնը չը ճանչցող վարժապետի մը երեսն նոյն դաւառին մէջ ծաղկիք ապագայ շիթումը կեանց երեսն ծնունդ պիտի տունէին: Գատտիարա կութեան համար ծախքն շահու գրուած դրամողլուի մ'է:

Որեմն ինչպէս կտրելի է զրնալ այս սիրի ծախք մը: Ես կը կարծեմ թէ, այս մեծ սիրտը լաւ չ'հասկցուերուն համար ց'արդ չը զղարուած է անոր յատկացեալ ծախքը. կամ վանկաւոր թէ այս մեծ սիրտից զոհացում տալով, յարտերբական պաշտօնէից զրկուող թիւն կ'ըլլայ, զղարուած է այդ ծախքը վըճարումը:

Թէ Արլաճեան եւ թէ Չերազ էֆէնդիներ այս երկրորդ պատճառաբանութիւնն շօշախնցին, երբ պաշտօնէից թոշակին 20 առ 10 առժամայ զեղջն անիրաւ գտան, առանց սակայն նկատողութեան առնելու դատտիրաւութեան կրած զրկողութիւնը:

Աստ մեր առջեւ կենի այն խնդիրը թէ Պատրիարքարանն իւր յարաբերական խնդրոց համար քանի պաշտօնէի կամ զիւանդարի պէտք ունի կամ կրնայ ունենալ: Ասկէ 23—30 տարի յառաջ, երբ պատանի էի, Պատրիարքարանի մէջ Չ գրագիր կային, մին հալեբէնի համար Ստեփան էֆ. ձմարտաթօսեան, միւսն թուրքերէնի համար Գէորգ էֆէնդի: Եւ զիտէ՛ք արդօք թէ Պատրիարքարանն ինչ բարձր ազգեցողութիւն ունէր այն ժամանակ, մարդիկ Պօլիս բերել տալ, աշխարհականներ ալ, դատել, դատապարտել, 'ի թի աբըռնի զրկել, եւլն. եւլն. այսօր այդ իշխանութեան ստուերն անդամ մնացած չէ, այլ լուկ բարեխօսութիւն մը կամ միջնորդութիւն մը պիտի ընէ Պատրիարքարանը: Այս պաշտօնը կատարելու համար բաղմամբիւ

թղթակցութեան եւ թագրիւներու գիմնը աւելորդ է. ինչօգուտ երբ այդ գրերն անզօր պիտի մնան կամ պարսպ. բերանացի միջնորդութիւն առաւել աչգու է, մանաւանդ ինչ ինչ պարագաներու մէջ, եւ ելմտացոյցին մէջ պաշտօնական երթեւեկութեանց համար ծախքաց յատուկ ճիւղ մը կայ:

Թող Ցանճնաժողով մը կազմուի քննելու համար թէ Պատրիարքարանի մէջ տեսնուած գործերն, գրուած գրերն մի թէ արուած վարձուց կը համապատասխանեն: Մի գրագիր քանի՞ տող գիր կրնայ գրել օրը. պաշտօնեայ մը առաւօտեան ժամը քանի՞ին պարտի գալ ի Պատրիարքարան եւ երեկոյեան ժամը քանի՞ն մեկնիլ: Ժամ 6 ին դալ, 9—10 ին մեկնիլ, օրերով Պատրիարքարան չ'անդիսիլ. արսլիսի վիճակ մը անշուշտ առաւել ընդարձակ ծախքց կը կարօտի: Ինչպէս որ վաճառականի մը գրագրիւներն առաւօտուն ժամանակին կերթան իրենց գործին եւ կ'աշխատին եւ երեկոյին ժամանակին կը մեկնին, նոյնպէս պէտք է վարուին Պատրիարքարանի գրագիրք:

Այտք է գեղջն Պատրիարքարանի թոշակաւոր պաշտօնէից թիւը, քան թէ անոնց թոշակին քանակութիւնը: Պատրիարքարանի մէջ 3—4 փորձառու քաջամարտ գրագիրները պէտք է պահել, եւ մնացեալները, մանաւանդ նորեկները պէտք է արձակել: Մե՛ղք են այդ նորեկ երիտասարդները. այժմն պէտք է փոյթ տանին իրենց ապագայն պատրաստելու: Այն անձը զոր ազգային ծառայութեան կը կոչենք, պէտք է գիտնանք թէ, մինչեւ նորա մահը պարտական ենք զանի հողալ եւ խնամել: Այն աշխարհականը զոր քահանայ կամ վարդապետ լինելու կը կոչենք, պարտինք մինչեւ նորա մահը հողալ անոր պետոյրները եւ խնամել զինքը: Զօճաշանար մեր ընտրութեան մէջ, նայս արժանաւորները ընտրելու համար. զի յանցանքն ընտրողինն է եւ օչ ընտրեալին, երկրորդ պէտք եղածին չափ ընտրելու: Պատրիարքարանի մէջ վարժու փորձառու անձինքներն 3—4 աշխարհա-

կան անձինք բաւական են, զորս մինչեւ մահ պահել պարտական ենք, երբ ծանր յանցանք կամ պակասութիւն մը չգործեն: Արձակելիներուն մէջ եթէ գտնուին այնպիսի անձինք, որք 15—20 տարի շարունակ ծառայեր են ազգին, պարտական է ազգը, որ անոնց համար գործ կամ պաշտօն հոգայ, որինակի՛ համար, Կայսերական Կոտաւարութեան ներկայելով, անոնց համար արժանաւոր պաշտօն խնդրել, կամ վստահականի քով գնել եւլն:

Երբէք չեմ ընդունիր որ 15—20 տարի ազգին աշխատող անձինք դռնէն դուրս թափուին անխնամ վիճակի մէջ: Ընդհակառակն մինչեւ վերջը պարտական ենք դանոնք հոգալ եւ անպաշտօն չթողուլ: Այս պատճառաւ է որ զգուշութիւն կոտաւարկեմ նոր եւրիտասարդներ յաւելցնելու կամ աւելորդ պաշտօնեայներ պահելու մասին:

Պատրիարքարանի մէջ պէտք է խորել նորահաս վարդապետաց դաս մը, վարժարանէ մը հասած պտուղներ երբ վարդապետ ըլլան, պէտք է մանեն այս երկրորդ գրծնական վարժարանն, ի Պատրիարքարան, որ ոչ միայն իրենց գրական ծառայութիւնը պիտի մատուցանեն ազգին, այլ եւ բան պիտի սովորին, դաս պիտի առնուն նախ Ս. Պատրիարքէն, թէ ինչպէս կոտաւարելու է ժողովուրդը, ինչպէս վարուելու է դանապան լընդէրներու մէջ եւլն, վասն զի իրենք ալ յետոյ մէկ մէկ դաւառի առաջնորդ կամ Պատրիարք պիտի ըլլան, յետոյ Կրօն եւ Քաղ. Ժողովներէն անոնց մէջ գտնուած բանիւրուն անձերէն, անոնց տեսութիւններէն, զիտուութիւններէն եւ խորհուրդներէն, նոյնպէս Պատրիարքարանի աշխարհական գրադիրներէն, ասոնց փորձառութիւնէն եւ Տէրութեան օրինաց հմտութիւնէն եւ այլն եւ այլն: Այսպէս 10—12 վարդապետներ ամեն օր պար առեալ Ս. Պատրիարք Հօր բողոքոյքը, Պատրիարքարան հասած խնդիրներով պիտի դբաղին, եւ մեծապէս պիտի վարժուին ազգային գործոց եւ խնդրոց մէջ:

Գաւառացւոց վիճակացոյց տեղեկագիրներ, աշխարհագրական բարոյճներ իրենց հանապազօրեայ ուսումը պիտի լինին:

Այս վարդապետներն շրջանով մը պէտք է յաճին բոլոր հայարնակ գաւառները, այնպէս որ վարդապետ մը պարտական է ամեն կողմ շրջած, տեսած եւ ուսումնասիրած ըլլայ: Այս շրջագայութիւնն կամ այցելութիւնը վարդապետաց համար երրորդ վարժարանն է, որմէ յետոյ կարողութիւն եւ արժանիք կ'ստանան հովուութեան կոչուելու:

Գաւառական այցելութեանց պէտքը լաւ բացադրած էին Արուանձտեանց Գարեգին եւ Տ. Մինասեան Ահան վարդապետներն, երբ 1878 ին սյգ այցելութեան պաշտօնը կատարեցին: Թողոթորդ այցելուի կարօս է ամեն տեղ, եւ այցելութիւնը զլանալն մեծ պիտոյք մ'անտես ընել է: Ձկայ վարդապետ մը որ հայաբնակ գաւառաց ամեն կողմ շրջած եւ ուսումնասիրած ըլլայ, բան մը, որ ց'արդ անտես առնուած է, մինչդեռ Ազգային ընդհանուր կենաց հետ քողաքային պաշտօնատարաց կենցաղավարութիւններն ու իստումներն եւս ուսումնասիրելու հարկ կայ:

Այսպէս երբ վարդապետ Պատրիարքարանի գրական եւ գործնական ծառայութիւններն ստանձնեն, թէ իրենք բան կուսանին եւ թէ փոխարէն բաւականաչափ թոշակ ընդունելով Կեդրոնական Սնտուկէն, ելմտացոյցի պաշտօնութեան թոշակաց հիղն այնքան չը բեռնաւորիր, որչափ է այժմ աշխարհական գրագրաց թոշակին համար, սոցա ամուսնացեալ վիճակն եւ ապագայն 'ի նկատի առնելով:

Երբէք չեմ ընդունիր որ ազգին համար աշխատող եւ իրենց պաշտօնին ձեռնհաս պաշտօնեայք իրենց արդուստին բաւականացող թոշակ չ'ստանան, եւ կէս կուշտ կէս անօթի խեղճութեամբ ապրին: Պատրիարքարանի բարձրագոյն եւ ամուսնացեալ պաշտօնեայք 1400—1500 զրչ. թոշակ պէտք է ստանան. բայց իրենց պաշտօնն ու պարտին անթերի եւ խզճի մտօք կատարելու են. իսկ վարդա

ՏԵՐ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊՍ. ՆԱՐՊ-ԷՅՑ. — (Ատենապետ կրօնական ժողովոյ) Յանուն կրօնական ժողովոյ, կը խնդրեմ՝ Ատենապետ Էֆէնտի, որ խնդիրն սցսօր չ'իտակէք, այլ շարունակութիւնն թողուք յաջորդ նստին, վասնզի կրօնական ժողովն ալ իւր դիտողութիւններն պիտի յայտնէ այդ մասին :

(Յամենուստ Երեսփոխանք յայտնելով թէ տակաւին իրենք ևս խօսելիքներ ունին այն կը մտացոյցին վրայ և թէ համոձայնութիւն գոյացնելու ևս վիճաբանութիւնն փակելու ժամը հասած չէ դեռ, Ատենապետ Էֆ. ժողովոյն միահամուռ փափարանօք, վիճարանութեան շարունակութիւնն յաջորդ նստին կը թողու, և կը յայտարարէ թէ նոյն օրն նախ խօսք պիտի արուի այն Երեսփոխանաց որք խօսք խնդրած լինելով այժմէն, անունինն նշանակել տուած են խօսից կարգի տուամարին մէջ) :

Յուարտ նստին, կրօնական ժողովոյ Ատենապետ Տ. Խորէն Նարպէյ Սրբազան, յանուն Խառն ժողովոյ կը յայտնէ թէ՛ Առաջնորդական խնդրոյ վերաբերեալ կարևոր առաջարկութիւն մը կայ՝ Վարչութեանէն առ Ազգային ժողովն ներկայելի, հետևարար կը խնդրէ որ յառաջիկոյ նստի Օրակարգին մէջ՝ Ելմացոյցի խնդրին անմիջապէս վերջն՝ Երկրորդ խնդիր լինի սոյն ներկայանալի առաջարկն :

Ժողովն ընդունելով Խառն ժողովոյ սոյն առաջարկութիւնն, ըստ այնմ կՈՐՈՇԷ յաջորդ նստի օրակարգի Բ. խնդիր ընել Խառն ժողովոյ կողմանէ ներկայանալի պաշտօնագիրն :

Ատեանն կը վերնայ ժամ 10 ին, յաջորդ նիստն 15 օրէն գումարելու որոշմամբ :

Ատենադպիր
Յ. ԱՐԵԱՎՈՒՆԻ

Ատենապետ
Տ. ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆ

պետ պաշտօնէից համար նոյնչափ թողչակ սահմանելու է, որչափ աշակերտ պաշտօնէի մը հարկ եւ վայելուչ է իւր տիրոջից հասնելու : Ազգային պաշտօնեաներն ապագայի համար հոգ ունենալու չ'են . իրենց անկարողութեան եւ ձերբութեան ժամանակին մեարացիան եւ ողորմելի կեանքէ մ'ազատ լինելու են : Այլ միայն Պատրիարքարանի պաշտօնէից համար, սցապէս կը վարարթմ, այլ եւ վարդապետաց համար, այլ եւ քահանայարար համար, մինչեւ լուսարարաց եւ այլ ամենայնեւորն աստիճանի ազգային պաշտօնէից համար : Արջափ դժբաղդ վարժապետներ ղ խեմ, որք իրենց ձերբութեան օրերը դատնութեանք անցուցած են, արձառու՛ճ իջած են 'ի գերեզման : Այլ ցաւալի վախճանն տեսնելով երկտասարդ վարժապետներ, աշխոյժ է ու նսանդէ կ'ինան, եւ ստիժ կ'որոնն խոյս տալու իրենց պաշտօնէն : Քահանայն զիսեմ որ խոյս տուած են վարժապետութենէ, եւ նախապատրի եր համարին ծառայական պաշտօն մ'ունենալ :

Ըսեմ արդեօք երկեղեցականաց համար եւս . եւ ինչո՞ւ ծածկեմ ճշարտութիւնը . քահանայից դատուն մեծադոյն մասին նիւթական անձուկ եւ թշուառ վիճակի ամենուրեւ ծանօթ է . կան որ մտաբալու աստիճանին իջած են . ո՞վ կրնայ տարակուսիլ թէ, Աստուծոյ սեղանոյն այդ պաշտօնէից մէջ չ'կան զվարճողներ իրենց յանձն առած պաշտօնին վրայ, բայց զիւրութիւն չունին վարժապետաց նման խելոյն մերկանալ իրենց պաշտօնական հանդամանքն . եւ քանինք արտասուօք կը կնքեն իրենց ողբալի կեանքը . . . : Հայոց ազգ, որչափ ժամանակ քու աշխատուող պաշտօնեաները լսցնես, այնքան ժամանակ եւ դու պիտի լիս :

Այն, խորին համազմար կ'ըսեմ թէ ազգային պաշտօնէից թէ՛ ներկայն եւ թէ՛ ազգայն սարճոյն խնդրը ապագային կ'ենաւ .

կան խնդրներըն մ'էն էւ լիսաւ : Ընտրել արժանաւորը, վարձարել ըստ կարելոյն եւ զո՞ւ ընել, յարգել աշխատուողը, օրհնութեամբ իրուցնել 'ի գերեզման . եւ արժանաւորագուծելից համար՝ յետ մահու՛մ անմոռանալի յիշատակութիւն սահմանել . այո՛, ազգային սուբբութիւնն 'ի գօրծ դնել ամեն Հայու նուիրական պարտքն է :

Ուստի լաւ ուշադրութիւն պէտք է մատուցանել 'ի սկզբան, երբ ընտրութիւն կը կատարուի . այն որ վարդապետութեան վեղար կ'ստանայ, այն՝ որ քահանայութեան լիկօնը կ'դնուու, այն՝ որ վարժապետութեան դրո՛մը կ'առնու, այն՝ որ Պատրիարքարանի կամ այլ պաշտօնական ծառայութեան մը կը չուս կ'ընդունի, ազգէն ապրելու իրաւունքը կ'ստանայ, եւ մինչեւ մահն այդ իրաւունքը լիովին վայելելու յոյսը պէտք է ունենայ, բոսել կուզեմ՝ հանգստեան թողչակ մ'ապահովապէս պէտք է ստանայ : Արեւին ասորին մարդ մը ապրեցնելու համար, չ'աճապարենք զանի ազգային պաշտօնի կոչել, առանց անոր արժանիքը գնահատելու եւ առանց պիտոյքի : Անս այս սկզբանց համաձայն, Պատրիարքարանի մէջ ոյ՛տք է ունենալ այնչափ աշխարհական պաշտօնեայ, որչափ որ պէտք են, յարաբերական զորոց զլիսաւոր ծիւղերուն համար . եւ ասոնք պէտք է ձեռնհաս ըլլան իրենց յանձն առած պաշտօնն արժանատուութեամբ վարելու : Բարերազգարար այդպիսինքն ալ չ'են պակիր այժմեան պաշտօնէից մէջ ապա ասոնք վարձատրելու է, հանգստեան թողչակի օրէնքը այժմէն սահմանելով : Բայց մնացեալ պաշտաններն երկոտասարդ վարդապետաց յանձնելու է . բարերազգարար կան ինքնարոյս անձնք, որք արժանատուութիւն ալ ունին, եւ յոյս կուտան իրենց ապագային վրայ : Այսպիսիներն ալ զետեղելու է անց, այլ եւ այլ զիւսեանկան յաշտօններու մէջ : Եւ երբ ասոնք հասունանան, զրկուին սիճակային պաշտօններու, որպէսզի այք նոր ընծայք իրականակեն անոնց :

Կը տեսնէք, Տեա՛րք երեսփոխանք, թէ ես ազգային պաշտօնեաներն զրկելու կողմը չեմ և արդէն Համարակալութեան Գիւանի երկրորդ տեղեկագիրն եւս այդ կողմը չէ . 20 առ 10 առժամայ զեղջ մը կ'առաջարկէ պաշտօնէից թոշակին, որպէսզի դաստիարակութեան եւ գաւառական այցելութեանց եւ հովուութեանց նման կենսական պիտոյից համար եւս զրամ ճարէ, զո՞հացնէ դանձը ոչ թէ դժուարագանձելի հասոյթներով, ինչպէս կ'առաջարկէ Տնտեսական Խորհուրդը : Բայց եւ ոչ այն կարծիքէն եմ թէ ազգին առաւել Պատրիարքարան պէտք է, որ արդի առմամբ լոկ յարաբերական գործոց պաշտօնատուն կը նկատուի : Իմ կարծիքս այն է որ Պատրիարքարանն ունենայ իւր յարաբերական պաշտօնեաներն, որչափ որ պէտք են եւ կեզր. Մտուկէն բաժին հանուի դաստիարակութեան եւ գաւառական այցելութեանց եւ հովուութեանց ծախուց, որը նոյնպէս Պատրիարքարանի պարտաւորութիւնն են : Ս. Պատրիարք եւ կեզր. Վարչութիւն պարտին վարդապետ եւ վարժապետ հասցնել գաւառաց, ուրիշ որ խնդրուի : Այս կարեւոր ծառայոյթ թիւնն որչափ արժանապէս կատարեն, այնքան գաւառական խնդիրներն ալ հետզհետէ պիտի նուազին, Պատրիարքարանի յարաբերական զբաղմունքը պիտի սլակիսի, կեզր. Մտուկին այս մասին ծախքերն հետ զհետէ պիտի թեթեւանան, և Բ. Գուռն ալ ձանձրացունելէ զգուշացած պիտի ըլլանք :

Զերազ էֆէնտի ըսաւ թէ նախ հաց, ապա զիբք : Թէ և իւր միտքը յտակ կերպով չ'բացադրեց, բայց չեմ յուսար թէ Զերազ էֆէնտիի նման անձ մը որ գրքի շնորհիւ այսքան յառաջացած է, դաստիարակութեան անհուն առաւելութիւններն ժխտելու դիտաւորութեամբ արտասանէ այդ վճռական ասացուածքը, որոյ քաղաքական նշանակութեան թափանցած եմ արդէն, բայց աստ հարկ չեմ տեսներ բացադրելու : Զերազ էֆէնտի ըսել կու-

զէ թէ դաստիարակութեան պիտոյից մասին գաւառեաներն և թաղերն արդէն կ'աշխատին և պէտք է աշխատին . իսկ կեզրոնը յարաբերական խնդրով պէտք է դրագի, որք կերպով մը դաւառացուց հացի խնդրոյն հետ կապակցու թիւն ունի :

1870 ին, իմ ամենէն եռանդուն տարիս մէջ, երեսփոխանութեան պատուոյն արժանացայ, երբ Երեսփոխանական ժողովը վերակազմուեցաւ : Այս նոր շրջանին մէջ, երեսփոխանութեան ուշադրութեան զլիսաւոր ատարկայ եղաւ գաւառացի ազգայնոց հարուստարութեանց խնդիրը : Երեսփոխանութեան օգուտը, և ես Ատենադպիրն եղայ այդ Երեսփոխանութեան խնչպէս նաև Տ. Ներսէս Սրբազուն Ատենապետ . գաւառացի ժողովողեան հարստահարութեանց տեսակներն եւ պատճառներն եւ անոնց դարմաններն ցուցնող տեղեկագիր մը մատուցելը Երեսփոխանական ժողովին : Այդ տեղեկագիր մէջ ցուցուած դարմաններուն մէկ մասն կայսերական կառավարութեան շնորհաց կը կարօտի : Բայց ուրիշ մաս մ'ալ աղքատին Վարչութեան փութաջանութեանն Այս վերջի մասին մէջ է նաև դաստիարակութեան ծաւարման հարկաւորութիւնը : Տեղեկագիրն յայտնապէս կը ցուցնէ թէ, տղիտութիւնն է զլիսաւոր պատճառ ամեն չարեաց :

ՁԱՅՆԵՐ — Շատ ճիշդ է :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՏ. — (Շարունակելով) Այն գաւառներն, ուր դաստիարակութիւնն առաւել ընդհանրացած է, առուել նուազ են թակից են հարստահարութեան : Այն գործաւորն, արհեստաւորն կամ հողագործն, որոյ խելքը քիչ շատ բանի կը հասնի, որոյ լեզուն բերնին մէջ կը դառնայ, և տեղական օրէնքները քիչ շատ գիտէ, այն՝ առաւել նուազ ենթակայ է զրկման : Գործաւորն կ'երթայ իւր գործին, կ'աշխատի, հացը կը ձարէ, բայց

ունի դաւակ, որ պէտք է երթայ վարժարան, մտնաւանք ձմեռը. քոնդի եւ ալ չ'եմ' սոս-հանջներ որ դիւզայցոյն դաւակն, ամառն ալ, անպատճառ վարժարան երթայ, երբ դիւրութիւն չունի, կամ պէտք ունի դաշտին մէջ գտնուելու : Հայրը սիրտի երթայ հացին, տը-դան սիրտի երթայ գրբին . . . :

ԶԵՐԱԶ Մ. ԷՖ. — (Ընդմիջելով) Բայց սակաւն ալ հետը սիրտի տանի :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ. — (Շարունակելով)

Անտարակոյս : Սահայն ձեռն ատեն, հայրն ալ աշխտութիւն չունի, և կրնայ իւր գաւկին հետ երթալ վարժարան, զիչեմները և կիրակի օրերը, որպէս զի հայրն ալ իրեն յարմար դասեր և խրատներ ստանայ, միտքը յղիւի, աշխարհն ու կենսին հասկնայ : Ո՛հ որչա՛մ կարօտ են գաւառներն այս փրկարար խրատներուն և յորդորներուն : Եթէ բանիւրն և ուսեալ վարդապետներ հովիւ կարգուին, այցելու ահմանուին, և ուսեալ վարժապետներ յոտկացուին գաւառայ, որչա՛մ յարմար պատահութիւններ սիրտի գտնուին ժողովրդեան բարոյական ծարաւը յագեցնելու : Այսօր փորթու գաղտնի Մկրչին վրայ կ'գաղչիք, որ Պօլսեցի լինելով, գացեր է Վասպուրականի խորերը կրթութիւն տարածելու համար, Վանայ մէջ վարժարան մը հիմներ է, և տնտնոն անձնախրութեամբ մը կ'աշխտուի Տէրութեան և Ազգին օգտակար անձինք պատրաստելու. ո՛վ կ'ընէր այդ աստիճան տնտնաւորութիւն, այդ աստիճան գոհարութիւն : Շատ դիւրին է տըգէտը գրկելը, և շատ դժուար է բանգէտ անձ մը գրկելը. գործնական կրթութիւն մը մեծ ապէս սիրտի դիւրէ գաւառացի աղջայնոց վճակը, և այս անհնար է ատանց վարդապետի և վարժապետի, վերջապէս տանայ վարժարանի. ոչ միայն տղայք սլը և չափահասք պէտք ունին վարժարանի : Արդ, ըսէք ինձ, հա՞ցը առաջ է թէ գիրըը. հա՞ըը հաւկիթէն կ'եննէ,

թէ հաւկիթը հաւէն : Այն հայն զոր իմ ձեռքէս խըլէ կ'ուզեն, թոյլ չտալու համար գրբի պէտք ունիմ, այսինքն գիտնամ թէ ի՞նչ են իմ իրաւներս, ի՞նչ է Տէրութեան օրէնքը, ի՞նչ են կայսերական կառավարութեան հպատակաւոր բաղձանքները որոց հակառակը գործել կը ժպրհնին նոյնչափ տղաներ, որչափ են գրկման ենթակայ անձինք :

Հարկ չեմ տեսներ առաւել մանրամասնութեանց զիմել, բաւական է ըսել թէ, զիւտուն, վորձառու, և իւր ժողովուրդը իրրեւ դաւակ սիրտը առաջնորդ մը, երբ թէ՛ կիրակի և թէ՛ լուր օրեր կ'ուսուցանէ ժողովրդեան իւր սրտարն ու Աստուած, առ ընկերս, առ կայսերական կառավարութիւն, առ զուսկունս և առ Աղգն, հախտանամական բարիք մ'է նոյն վիճակին համար : Երբ այս առաջնորդն իւր ձեռքին տակ, կամ կեղբորնէն յըզեալ այցելու վարդապետներ ունենայ, որք մինւնոյն սյաշտօնը փութան կատարել, շատ բարեբաղք է այն վիճակին գիւղական ժողովուրդն : Երբ համանման ոգւով, և առաջնորդին ու տեղւոյն եկեղեցական դասուն հետ միալուծ՝ վարժապետներ ինամ տանին վիճակի մը ժողովրդեան վարժարանայ վրայ, այն ատեն բողոմ ցար և հեծութիւնք կը նուսկին և փոխարէն՝ աստուածատուր և արքայատուր բարիք ու պաշտօն կ'առասանան :

Սոյն վարդապետներն ու վարժապետներն հայցնող գործարան պէտք է : Կրնամ ծայրույն յեղութեան զիմել, որպէս զի լաւ հասկցնեմ միտքս : Եթէ Պատրիարքն իւր օրական աշխատութեան մեծադոյն մասը վարժարանայ խնդրովք անցնէ և վարժարանները այցելէ անըդհատ, և եթէ Պատրիարքարանի սյաշտօնեաներն վարժապետ և Պատրիարքարանէն վարժարան ներուտուի, և Պատրիարքարանէն գրուած թղթերն վարժարանայ տղանք աշակերտաց բաղխուին, առաւել արդիւնաւոր սիրտի լինին :

Եզրակայնելով ուրեմն կ'առաջարկեմ որ, ոչ թէ Վատրիարքարանի պաշտօնէկց ամառ

կրնայ վրայ լինի զեղջն , այլ ամենց թուղն վրայ , այսինքն ոչ թէ դուժարին , այլ տնձանց զեղջ լինի , և վարդապետ գրողիւրներ յուեւնան , չստիտոր թոշակու . խի դատարարու կաթեան և դաւառական այցելութեանց և հովուութեանց ծախսոց կարեւորութիւնը պաշտօնապէս ընդունուի և հրատարակուի և Պատրիարքարանի անհրաժեշտ պարտաւորութեանց մին նկատուի :

ՍԵՂԱՃԵԱՆ Կ. ԷՃ. — Անէն ոչ որ կըրնայ ընդդիմախօսել Փախազեան էֆէնտիի , ամոր ունեցած պատմական հաստութեան պատճառաւ :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՃ. -- Կորձ պատատիան մ'ունիմ Սըգածեան էֆէնտիի : Պէտք է օգուտ բաղել փորձառութենէն . ազգային խնդիրները կը կրճատեն նորեկ և անփորձ երեսփոխանաց՝ հին ու փորձառու երեսփոխանաց ղէմ յարուցած ընդդիմադրութիւնը : Պաշտօնական մարմինը սակէ մեծ օգուտներ կը բաղեն : 1879 ին կըր 50,000 զը կը սահմանուէր դաստիարակութեան համար , Ելմասացոյցին մէջ , Պէրլեյբեան Ռէթէտ էֆէնտի նորեկ լինելով , կը պնդէր այդ գումարին նուազութեան ղէմ , սակէ օգուտ բաղելով ընդդիմողիլը կ'աւազարկէին թէ ըստ էրնու շահմանը իրչ գումար մը , որ օգուտ չկրնար արտադրել : Բայց ես կ'առաջարկէի թէ գոհ եղիր եթէ այդ գումարն իսկ վճարուի և ատով մեծ պիտայքներ կրնան հոգացուիլ : Փորձը հաստատեց , և այժմ Ռէթէտ էֆէնտի կորձեմ գոհ պիտի ըլլայ , եթէ 50,000 զըտը վճարուի և ատով մեծ պիտայքներ կրնայ հոգալ իբրև Աւսումնական Խորհրդոյ անգամ : Այժմ Սըգածեան և այլ էֆէնտիք , նորեկը , մեր փորձատութեան ղէմ ընդդիմանալ կը սիրեն և կրնան խնդիրներն յետաձգել տալ : Բայց որ մը իրենք ևս պիտի գզան խորտած լինեն ինչ և ցաւալին այն պիտի ըլլայ որ ան ստեն ուրիշ նորեկը ալ իրենց ընդդիմաբանող պիտի գտնեն :

ՍԵՂԱՃԵԱՆ Կ. ԷՃ. — Կը ցախմ որ փախազեան էֆէնտի այսքան տարւան երեսփոխան մը ըլլալով հանդերձ , ցարդ չէ կրցած գործնական ճանբայ մը գտնել դրամական խնդիրն կարգադրելու համար , և ոչսոր կեղծ տկարիւթ խններ կընէ ամենց նկատամար՝ որք յօգուտ ազգին աշխատած և տընած են :

Կատարակութեան կարեւորութիւնը մեզ ցոյց տալու համար բնաւ տեղի չկայ երկայն ատենաբանութեանց . խնդիրն զրամ հոյթով այթելու միջոց մը ցոյց տալուն մէջն է :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՃ. — Կը պատատիանեմ Սըգածեան էֆէնտիի , որ բիշ մը համբերութիւն ունենայ , և Համարակալութեան Գլխանի Ա. տեղեկազրին վրայ բացուելը վիճարանութեան սպասէ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՃ. — Տակախն 6-7 երեսփոխանք խօսք ուզած և ժողովոյր փակման ժամն ալ հասած է , ուտի Գիւանիս պարտքն է ամբողիւ նախ խնդրոյն վիճակին :

Վարչութեան տեղեկազրին նոյնութեամբ ընդունիլ առաջարկուեցաւ Չերտզ , Սըգածեան և Ղաղարուեան էֆէնտիներու կողմանէ , խի Փախազեան էֆէնտի ըստ թէ . . .

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՃ. — (Ընդմիջելով) Խմխօսքերս մի ամբողիլը Ատենապետ էֆէնտի , չէք կրնար իմ բերանս լելու գնել :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՃ. — Սպասեցէք վայրկեան մը և պիտի տեսնէք թէ ի՞նչ պիտի ըսմ : (Շարունակելով) Փախազեան էֆէնտի կը համակերպի Համարակալութեան Գիւանի եզրակացութեան , սա տարբերութեամբ որ 1/200 զեղջը ոչ թէ ամսականաց , այլ պաշտօնէից թուոյն վրայ լինի : Սըք կը մնայ գիտնալ թէ կարեւի՞չ՝ աղէտը համաձայնութիւն մը գոյացնել փոխանակելու կարճեաց մէջ :

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ Դ. ՆՍՏԻ ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

(Տ 3005իս 1884)

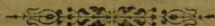
Ե Լ Մ Տ Ա Յ Ո Յ Յ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄՆՏՈՒԿԻ

Մ Ա Տ Ո Ւ Յ Ե Ա Լ

Ա. Ռ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆ

Մեծապատիւ Ատենադատ Էֆէնտի.

Ազգ. երեսփոխանական Ժողովոյ

Ազգային վարչութեան Տնտեսական Խորհուրդն պատրաստած լինելով Կեդրոնական անտուկի յառաջիկայ 1884-85 սահմանադրական տարւոյ ելմտացոյցն, Բաղաքական Ժողովը կը փութայ Պատկառելի Ժողովոյդ որոշման մատուցանել զայն Տնտեսական Խորհրդոյ սեղեկագրին հետ, որ կը խնդրէ ստիպարութիւն ընծայել զործին, և կարեւոր բացատրութիւններ կուտայ ելմտացոյցին վրայ.

Մնամք յարգանք

Ի դիմաց Ազգ. վարչ. Բաղ. Ժողովոյ

Վ. Ատենադպրի

Ատենադատ

Պ. Պապեան

Ս. Մարտոտեան

22 Մարտ 1884

Կ. Պոլիս

Ատենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայր Նախագահ Ազգային Բաղաքական Ժողովոյ.

Տնտեսական Խորհուրդս իւր Սահմանադրական պարտաւորութեանը համեմատ կը փութայ ահաւասիկ Կեդր. սնտուկի յառաջիկայ 1884-1885 տարւոյ ելմտացոյցն հաղորդել Պատկառելի Ժողովոյդ, և կը խնդրէ որ ստիպողութիւն ընծայուելով անոր, մատուցուի փութով Ազգային Ժողովոյ որոշման, որպէս զի դէթ Սահմանադրական տարւոյն սկիզբներն իւր վաւերացումն ընդունելով վերադառնայ վարչութեան:

Ինչպէս յլմտացոյցէն կը յայտնուի, յառաջիկայ տարւոյն համար նշանակեալ է 393,000 շուրուչ հասոյթ և 303,000 ծախք, այս հաշուով թէեւ հասուից

առաւելութիւն մը կը դոյնայ, բայց Տնտես. Խորհուրդը Ազգային ուղղակի տրոյ, և մուգաթայի և քանէլէրի ազրիւրներէն 90.000 դումար մը դժուարադանձել նկատելով՝ զգուշութեամբ անցուցած է զայն ելմտացոյցին մէջ, ինչպէս որ մասնաւոր կերպով բացատրուած է, և երբ ջանք և անդուլ հետամտութիւն չպակսին և յաջողի կեդր. սնտուկին յիշեալ երեք ճիւղերու հասոյթներն ամբողջապէս դանձել նշանակեալ քանակութեամբ, այդ յաւելեալ շահուն կէսն պիտի յատկանայ հին պարսուց, և կէսըն՝ վարչական երկու պիտոյից, այն է դաստիարակութեան և դաւառական այցելութեան ծախուց: Իսկ ծախքերն ենթադրուած են այն քանակութեամբ, որով արդէն կը մատակարարուին Պատրիարքարանի պէտքերն: Միայն թէ, աւելորդ չէ ըսել որ ծախուց մի քանի ճիւղերուն, գլխաւորաբար պաշտօնէութեան թոշակի ճիւղին մէջ խնայողութիւն

մը ՚ի դորձ դրուած է անցելայն համեմատութեամբ, խնայողութիւն, որ կեդր. նական սնտուկին նեղ վիճակին արդիւնքն է, և որ արդէն նոյն իսկ ամսոյս սկիզբէն դորձադրութեան դրուած է, հաւանութեամբ Պատկաւելի ժողովոյդ:

Սոյն ելմտացոյցին պատրաստութեան միջոցին Տնտես. Խորհուրդոյ կէս նպատակին եղած է ելեւմտից հաւասարակչութիւնը պահպանել, և արդի դրամական միջոցներուն ներած չափով յանձանձել վարչական ծախքերն, և կը յուսայ որ կեդր. սնտուկին սոյն ելմտացոյցով առանց նոր պարագ մը թողլու պիտի բոլորէ յառաջիկայ նոր տարին:

Մնաճը յարգանքը

Ի դիմաց Տնտես. Խորհուրդոյ

Վ. Ատենադպրի

Վ. Ատենապետի

Մ. Չօպանեան

Յ. Եմէկիճեան

24 Մարտ 1884

Կ. Պոլիս

Ե Լ Մ Տ Ա Ց Ո Յ Ց

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Կ Ե Գ Ի Ռ Ն Ա Կ Ա Ն Ս Ն Տ Ո Ւ Կ Ի

1884-1885 Տ Ա Ր Ի Ո Ց

Հ Ա Ս Ո Յ Թ

Խ Ա Խ Գ

Ազգային կեդրոնական տուրք, դժուարագանձելի գումար	20000	120000	Սրբազան Պատրիարք Հօր ամսական	50000
Գաւառական Մուգաթայ	58000	95000	Պատրիարքարանի պաշտօնէից	180000
Թաղային ֆանչէլեր	42000	30000	Նպաստի ամսական	8400
Առուծախի իլմուխապէր		90000	Գրական պիտույք	3500
Նշանտուութեան հասոյթ Պատրիարքարանի մասը		25000	Թղթատար եւ կեռաղիւր	6000
» » Հիւանդանոցի մասը	25000		Լրագրի բաժանորդագին	2500
Ճամբորդաց անցագրի հասոյթ : Ամբողջ Հիւանդանոցին	40000		Տպագրութիւն	7000
	35000		Ազգային ծողովոյ	12000
Հրամանի		18000	Յարաբերութեանց	10000
Գիւնական հասոյթ		8000	Նպաստ կարօտելոց	3000
Դատական »		2000	Նշանտուութեան հասոյթի կէսն Հիւանդանոցի յատկացեալ եւ ճամբորդաց անցագրի	32000
Դրօշմաթուղթ		4500	» խաչի ծախք Հիւանդանոցի մասն	3000
Չանաղան հասոյթ		3500		35000
			» » » Պատրիարքարանի մասն	3000
			Նորոգութիւնք	3000
			Փայտ , ածուխ , սուրճ , շաքար	6000
			Հանդերձագին բարապանաց եւ սենեկապանաց	4000
			Ծախք մանուներ	3000
			» պատահական	1600
			Յաւելեալ	303000
	90000	393000		90000
				393000

Խաճօրութիւն — Եթէ հասոյթներն ամբողջովին գանձուին , յաւելեալ 90000 դրուշին 45000 դրուշը Հին պարտուց եւ 45000 դրուշը Դատարարկութեան եւ Գաւառական այցելուաց ծախուց կրնայ յատկացուիլ :

Ի դիմաց Տնտեսական Խորհրդոյ

Վ. Ատենազարի

Ատենապետ

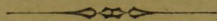
1941
1941

1941

ՊԱՇՏՈՆԷՌՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

Պատրիարքական ֆոխանորդ	1400
Հայերէնի Դիւանապետ եւ երեք օղնական	3250
Արձանագրիչ	600
Տաճկերէնի Դիւանապետ եւ մէկ օղնական	4950
Չորս ընդօրինակիչք	1400
Արձանագրութեան սենեկի Դիւանապետ, մէկ օղնական, մէկ Համարակալ եւ մէկ Գանձապահ	2600
Փոխանորդարանի դրագիր	500
Բ. Կրտսն դորձակատար 1 կամ 2	1400
Սննեկապանք երեք եւ մէկ դոնապան	600
Բարապանք չորս	4300
Տասն եւ հինգ հազար զը	15000

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ի Բ

Հ Ա Մ Ա Ր Ա Կ Ա Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Դ Ի Ի Ա Ն Ի

Մեծաշուք Առնապետ Էփէնտի
Ազգային Ժողովոյ .

Համարակալութեան Դիւանս ստացաւ պատուարժան Քաղաքական Ժողովոյ 22 Մարտ թուականու պաշտօնագիրն, ընդ նմին և նորընտիր Տնտես. Խորհրդոյ տեղեկագիրն և Կեդր. սընտուակի 1884—1885 ամի Ելմտացոյցը, Պատրիարքայանի պաշտօնէութեան խրատախօսութիւն ճիւղին թաշակաց ցուցակին հետ :

Քաղաքական Ժողովն այդ Ելմտացոյցին վրայ որ և է դիտողութիւն մը չընկելով, նոյնութեամբ մատուցած է մինչև 1883 Օգոստոս 4 թուականու պաշտօնագրովը նոյն ժամանակի Տնտես. Խորհրդոյ պատրաստած երեւոյթի Ելմտացոյցներն Ազգային Ժողովոյ մատուցած պահուն, ընդարձակ դիտողագիր մը ներկայած էր, զոր Համարակալութեան Դիւանս մանրամասնօրէն քննելով, 4 նոյեմբեր 1883 թուականու տեղեկագրած է առ Ժողովը, և որ զարգ. Օրակարգին մէջ կոստատ էր ընտրութեան և վիճարանութեան օրին :

Այժմ մատուցեալ Ելմտացոյցն իբր ընդհանուր նկարագրովն կը նմանի անցեալ Օգոստոս 4 թուականու մատուցեալ երեք անուակ Ելմտացոյցներէն առաջինոյն, որոյ նկատմամբ Քաղաքական

Ժողովն ըսած էր թէ՛ « սնրաւական էր Պատրիարքայանիս պէտքերը գոհացունելու » : Այսու ամենայն լարդի Տնտես. Խորհրդոյ տեղեկագիրն կը յայտնէ թէ « այն խն. յոլութիւններն որք զլիւսուորաբար պաշտօնէութեան թոշակի ճիւղին մէջ ի գործ դրուած են, Կեդր. սընտուակին արդի նեղ վիճակին արգիւնքն և արգէն ամոռոյս (Մարտ) սկիզբէն գործադրութեան դրուած են, հասանալի ևս թաղաքական Ժողովոյ » :

Որքան, ըստ բացատրութեան Տնտեսական Խորհրդոյ, Քաղ. Ժողովն ոչ միայն այժման մատուցեալ Ելմտացոյցին համախօս է, այլ և ըստ Մարտի սկիզբէն, 2 ամեհ ի վեր, զործադրութեան դրած է :

Համարակալութեան Դիւանս այդ երկու իրարու նման Ելմտացոյցներն ընկելով, անսոց մանրամասնութեանցը մէջ հետեւեալ տարբերութիւնները կը գտնէ :

Ա. Մտից մասին մէջ կը տեսնուի թէ, նախկին Տնտես. Խորհուրդն Ազգային արոց վստահելի գանձման մաս դրած է 134,000 զուրուշ, իսկ արդի Տնտես. Խորհուրդն 110,000 զուրուշ, առուծակի, իմուխապէրի հասոյթ նախկինն 80,000 զուրուշ, իսկ այժմեանը 90,000 զուրուշ, նշանուութեան հասոյթ նախկինն 34 000 զուրուշ, իսկ այժմեանը 25 000 զուրուշ, զբոյնամիջի հասոյթ

նախկին 6,000 զուրուշ, իսկ այժմեանը 1,500 զուրուշ . զանազան հասոյթք նախկին 9,000 զուրուշ, իսկ այժմեանը 3,500 զուրուշ : Միեւնոյն տարւոյն մէջ ներկայացեալ այս երկու Ելմտացոյցերուն հասոյթից քանակութեան տարբերութիւնն ի՞նչ պատճառներէ յառաջ եկած է, ի՞նչու համար այժմեան Տնտես. Խորհուրդն բացատրելու շնորհ չէ ըրած, թէ ինչ հիման վրայ կը դնէ այդ տարբերութիւնները . արդեօք հասոյթից քանակութիւնն եւս, նման ծախուց քանակութեան, կամաց ենթարկեալ է, որ ըստ կամ բարդաւածիկ կամ նուազիկ :

Բ. Ելից մասին մէջ նախկին Տնտես. Խորհուրդն պաշտօնէից թուակը նշանակած էր 150,000 զուրուշ, իսկ այժմեանը 180 000 զուրուշ, այս մասին ներկայացեալ ցուցակը բացատրած է թէ պաշտօնէութեան վերաբերեալ ճիւղերն ո՞րք են և ի՞նչ անոնց սահմանեալ թօշակաց քանակութիւնը : Սակայն ինչպէս մեկնելու է հետեւեալ ենթադրեալ ծախքերը, որք մեծապէս կը ասրբերին նախկին ենթադրութեանն . գրական պիտոյից համար նախին Տնտես. Խորհուրդն 7500 զուրուշ նշանակած էր, իսկ այժմեանը 3500 զուրուշ . թղթատարի և հեռագրի համար նախկինն 9,000, իսկ այժմեանը 6,000 զուրուշ . յարարբերութեանց համար նախկինն 18 000 զուրուշ, իսկ այժմեանը 10 000 զուրուշ . կարասեաց և նորոգութեանց նախկինն 6 000 զուրուշ, իսկ այժմեանը 3 000 զուրուշ : Ինչպէս, ամուխ և այլ մանր ծախուց համար նախկինն 12 000 զուրուշ, իսկ այժմեանը 9,000 զուրուշ, Այժմեան Տնտես. Խորհուրդն ի՞նչ հիման վրայ

արդեօք այսչափ նուազութիւն կը դնէ այդ ծախուց մէջ, Մի՞թէ կարելի՞ է : Եթէ կարելի է, ուրեմն ինչ պատճառաւ այդ «կարելին» միշտ ՚ի գործ դրուած չէ, կամ չուզեր դրուիլ . իսկ եթէ անկարելի, ի՞նչպէս ուրեմն կը խօստանայ այդ ծախքով փակել կամ գոհացնել նշանակեալ պիտոյքները :

Գալով դաստիարակութեան և դաւառական այցելութեանց ու հովուութեանց նման կենսական և այնքան բաղձացեալ ծախուց, երկու Ելմտացոյցերն ալ իրարու կը նմանին, սա տարբերութեամբ որ նախկին Տնտես. Խորհուրդն բոլորովին անտես ըրած է, իսկ այժմեանը Գոհացնելու հոգով կիսովից դէմ այդ պիտոյքները հողալ կառաջադրէ . ի՞նչ մեծ շնորհ : Որչափ դժուարին բան հասկնելու Տնտես. Խորհրդականաց թէ, դաստիարակութեան և դաւառական այցելութեանց կամ հովուութեանց ծախքերն ալ նոյնչափ արդարեւ և անբեւոյն են, որչափ իրենք կ'ենթադրեն պաշտօնէից թուակաց ծախքերն : Արդ այդ երկու Ելմտացոյցերն Ելմտացոյցերն իրենց ծախուց դումարին 2/3 ը սահմանած են պաշտօնէութեան, այսինքն Պատրիարքարանի մէջ նստող և գործող պաշտօնէից, որոց ըզբաղմունքն է յարգեալ պաշտօնն Այսքան տարիներէ ՚ի վեր այդ յարարբերայան ծախքերն վճարուեր և Պատրիարքարան հասած գործերն տեսնուեր են այնչափ, որչափ Պատրիարքական իշխանութիւնը կրցած է գործել :

Այս միճակը չհասկնալ, և տակաւին յամառիլ ու կարծել թէ դաւառաց պիտոյքը Պատրիարքարանի մէջ նստող

և թագրիր ու կոնդակ գրող պաշտօնէից միջոցաւ միայն կրնայ հոգացուիլ, և այցելուներու մանուանդ հովիւներու պէտք չունին այն կարօտեալ դաւառները, որոց վրայ առաւել կը տարածուի Պատրիարքարանի յարաբերական պաշտօնը, տակաւին յամառիլ և չընդունիլ թէ դաստիարակութիւնն մեծապէս պիտի օգնէ բարւոքել մեր դաւառացի եղբարց վիճակը, որուն նկատմամբ դրա որ կամ բերանացի լիջնորդութիւն ընելու համար Ազգային Ելմտացոյցին մէջ մեծամեծ դուժարներ կը սահմանուին և սիրով կը վճարուին, բայց այդ հիմնական բարւոքման պիտոյքը կամ բոլորովին անտես կառնուի և կամ երրորդական, չորրորդական պիտոյքներէն աւելի նուազ յարգ կ'ստանայ, ու դժուարագանձելի հասոյթներով հոգալ կառաջադրուի 'ի դուռնէ. — Որչափ արուր տպաւորութիւն կընէ ըզգայուն սրտերու: Սակայն պէտք չէ յուսահատիլ, այժմեան Տնտես. Խորհրդոյ առաջարկը վեց ամիս առաջ նախորդ Տնտես. Խորհրդոյ ցուցցած բոլորովին անտարբերութեան վրայ յառաջդիմութիւն մ'է:

Արդ, նկատելով թէ, Դիւանիս առաջին տեղեկագիրն, որ ժողովոյ Օրակարգին մէջ կ'սպասէ, Ելմտական այլ և այլ խնդիրներ քննած և Ճ.Բ. առաջարկութիւններ բերած, և որոնց քննութիւնը կընայ բաւական ժամանակ տե.

ւել, նկատելով թէ նոյն տեղեկագիրն Յոյ առաջարկութեան համաձայն ներկայացեալ Ելմտացոյցը 1884—85 ամի համար պատրաստուած է, և արդէն թեւակոխած ենք այդ տարին, մանաւանդ թէ վարութիւնն 'ի հարկէ ստիպել արդէն դործադրութեան դրած է զայն Մտտի սկիզբէն, և կը խնդրէ ստիպողութիւն ընծայել ասոր, Դիւանս կեդրակայնէ հետեւեալ բանաձեւն Ազգային Ժողովոյ որոշման ենթարկել:

«Ազգային Ժողովը Համարակալութեան Դիւանի Ա. տեղեկագիրը պահելով իւր Օրակարգին մէջ կընդունի 1884—85 ամի համար առաջարկեալ Ելմտացոյցը, սա բարեփոխութեամբ որ, դաստիարակութեան և դաւառական այցելութեանց և հովուութեանց ծախքերն եւս Պատրիարքարանի պաշտօնէութեան ծախուց հաւասար՝ ստիպողական և անհրաժեշտ նկատելով՝ պաշտօնէութեան ծախուց 20 առ 0/0 ին առժամեայ զեղմամբը՝ այն է 46 000 զուրուշով հոգացուին, մինչեւ որ կեդր. սընտուկը կարենայ գանձել այն գումարները, զորս Ելմտացոյցը դժուարագանձելի կ'անուանէ:

Անդամք Համարակալութեան Դիւանի

Տեղեկարբր	Ատենուպետ
Պ. Յ. Թորգոմեան	Մ. Ալիքսանեան

11 Մայիս 1884
Կալաթա

ԱՁԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԴԱՄՔ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

1.	Տ.	Խորէն	Արքեպս.	Նար—Պէյ	Ա. Արեւադէր
2.	»	Սիմէոն	Եպս.	Սէֆէրեան	Բ. »
3.	»	Մատթէոս	»	Իղժիրլեան	
4.	»	Գարեգին	Վրդ.	Թաթարեան	
5.	»	Վահան	»	Տ. Մինասեան	Ա. Արեւադէր
6.	»	Տաճատ	»	Ոսկանեան	Բ. »
7.	»	Յակոբ	»	Ա. Փափաղեան	
8.	»	Յովհաննէս	»	Արչարունի	
9.	»	Յովհաննէս	Բհյ.	Մկրեան	
10.	»	Սահակ	»	Տ. Մարգսեան	
11.	»	Սուքիաս	»	Ստեփանեան	
12.	»	Գրիգոր	»	Աճէմեան	
13.	»	Խորէն	»	Փէհլիվանեան	
14.	»	Կարապետ	»	Սէթեան	

ԱՆԴԱՄՔ ՔՍՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

1.	Աղնաւորեան	Յովհաննէս	Էֆէնտի	
2.	Այվաղեան	Տօք. Նշան	»	Բ. Արեւադէր
3.	Գրլըճճըեան	Գէորգ	»	
4.	Թորոսեան	Յովհաննէս	»	Ա. Արեւադէր
5.	Խըտըրեան	Գրիգոր	»	
6.	Խօրասանճեան	Թովմաս	»	
7.	Հաղարեան	Կարապետ	»	
8.	Հալաճեան	Բարսեղ	»	Բ. Արեւադէր
9.	Մաքսուտեան	Սիմոն	Պէյ	Ա. »
10.	Մամիկոնեան	Միքայէլ	Էֆէնտի	
11.	Պապօեան	Պապի	»	
12.	Սթիմարաճեան	Գէորգ	»	
13.	Փէշտիմալճեան	Տօքթօր Տիգրան	»	
14.	Քիւրքճիխանլեան	Կարապետ	»	

ԳՐԱՐՈՒՆԵԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. — Վաւերացումն Ա. Բ. Եւ. Գ. նիստերու ատենագրութեանց.
2. — Բացակայութիւնք.
3. — Հրատարազի Եփ. Նիւքեարզէյէնտեանի Բ. Ատենագրութեանէ Ազգ. ժողովոյ.
4. — Կազմութիւն Ատենագրեաց Վիւանի.
5. — Հարցումն Կ. Էփ. Սրբաճեանի ի մասին Մէրեյմ-Գուլի Ե. Էփէնտիի երեսփոխանական խնդրոյն.
6. — Առաջարկութիւն ի դիմաց չորս երեսփոխանաց ժողովոյ գումարման ժամերու փոխութեան մասին.

ՅԱՄԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՐԱՆ

Տեղեկագիրք Համարակալութեան Վիւանի ի վերայ կնքը, իմաստացոյցի.

